V. ТЕРЕННИ ОБХОЖДАНИЯ

№1. ТЕРЕННИ АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ОБХОЖДАНИЯ В ОБЩИНА ГЛАВИНИЦА, ОБЛАСТ СИЛИСТРА

Боряна Матева

Теренните обхождания са извършени на основание Разрешение за теренно археологическо проучване №3928.04.2008 с ръководител Боряна Матева от ИМ – Исперих и заместник-ръководител Емил Петков от Исторически музей гр. Тутракан. От страна на Исторически музей-Исперих участие в обхожданията взеха Мария Николаева – археолог, Пенчо Стоянов – геодезист и Милена Николова. От страна на Исторически музей гр. Тутракан участва Величко Атанасов.

Целта на обхожданията бе да бъдат регистрирани археологически обекти на територията на община Главиница. Обхожданията продължиха една седмица. Обходени бяха 14,31 кв. км площ. Локализирани бяха десет археологически обекта.

Обект №1. Ранносредновековно селище на левия бряг на Крапинец, с площ около 10-15 дка, на 95 м надморска височина, на разстояние 1900 м източно от с. Осен, в обработваема земя.

Обект №2. Селище от късноантичната епоха и ранното средновековие (25 дка), на десния бряг на р. Крапинец, с надморска височина 92 м, на юг-югоизток от центъра на с. Осен, в добре обработена нива.

Обект №3. Тракийско селище на десния бряг на р. Крапинец, с надм. вис. 98 м, около 5 дка, на 3 км югоизточно от с. Осен.

Обект №4. Могилен некропол от 7 надгробни могили. Намира се на 4,5 км югозападно от гр. Главиница в дъбова гора. По-големите могили са нарушени от големи иманярски изкопи.

Обект №5. Ранносредновековно селище в землището на с. Подлес, на 1800 м на север-северозапад от селото в обработваема земя, на надм. вис. 157 м.

Обект №6. Могилен некропол от 6 надгробни могили в землището на с. Подлес. Намира се на 1,6 км на запад от селото, в непосредствена близост до оградата на ЛС „Воден Ирихисар", в пасище, обрасло с редки храсти и единични крушови дървета. Не се обработва. Почти всички могили имат следи от стари иманярски изкопи.

Обект №7. В землището на с. Подлес, на 2,1 км западно от селото в обработваема площ, северно от обект №6, с надм. вис. 185-187 м и площ от около 100 дка. Кръгли и овални петна от необработени варовикови камъни с размери до 20 см в диам. на повърхността.

Обект №8. Могилен некропол от 12 надгробни могили в обработваема земя с площ около 100 дка. Разположен е западно от шосето гр. Главиница – с. Сокол, на 2,5 км северно от гр. Главиница. Всички могили се обработват. Върху някои от тях има иманярски изкопи.

Обект №9. Антично селище (края на III-V в.) с площ от около 600 дка, частично разположено върху некропола от Обект № 8. По целия обект се откриват фрагменти битова и строителна керамика от края на III до края на V в. сл. Хр. На същата територия се откриват известно количество керамични фрагменти от ранносредновековни съдове, разнесени по цялата площ, което предполага и съществуване на ранносредновековни жилищни обекти на мястото.

Обект №10. Селище (или вила?) от II-III в. Разположено е в южната част на долината Ескиолар. Има площ 130 дка. Прорязано е от многобройни иманярски изкопи, с дълбочина до 0,90-1 м, някои от тях съвсем пресни. В някои от тях се разкрива културен пласт с дебелина 0,60-0,75 м, състоящ се основно от фрагменти керамика, многообразни фрагменти от антични тухли и керемиди и дребни ломени камъни без следи от обработка. На същото място вероятно е съществувало, също така, тракийско селище, защото се откриват и фрагменти тракийска керамика, както и неголямо количество ранносредновековна.

Общо за трите обекта № 8, № 9 и 10 може да се предположи, че в различни епохи са представлявали комплекси, заемащи голяма територия и свързани помежду си. За уточняване на ситуацията е необходимо да се направят сондажи на възлови места.

№2. ТЕРЕННО АРХЕОЛОГИЧЕСКО ОБХОЖДАНЕ ПО МАРШРУТ ПЛИСКА – РИШКИ ПРОХОД

Константин Константинов, Юри Йоргов

Теренните обхождания бяха проведени в период от 12 работни дни между 24 септември и 11 октомври 2008 г. от екип в състав: гл. ас. д-р К. Константинов (Шуменски университет) – ръководител, Ю. Йоргов (РИМ – Шумен) – заместник-ръководител и гл. ас. д-р Т. Тодоров (Шуменски университет) – член на екипа. В издирването на археологически обекти и тяхното регистриране се включиха и 10 студенти от ШУ „Епископ Константин Преславски". Финансирането на теренното проучване бе осигурено от вътрешно университетски научноизследователски проект.

Целта на теренното обхождане бе издирване на археологически обекти по маршрут Плиска – Ришки проход в землищата на гр. Плиска, кв. Мътница, кв. Дивдядово, селата Хан Крум, Миланово, Мокреш, Драгоево, Златар, община Велики Преслав, гр. Смядово, селата Веселиново, Александрово и Риш, община Смядово.

В резултат на частичното обхождане на землищата на кв. Мътница, кв. Дивдядово, с. Миланово, с. Драгоево и с. Риш бяха регистрирани 4 археологически обекта.

Обект №1 (GPS координати N43° 18.939' E27° 04.758'). Селище от периода на късната античност и ранното средновековие в м. Малката мера, североизточно от кв. Мътница (Обр. 1). Обектът се намира на равнинен терен в близост до едно от разклоненията на р. Мътнишка. Попадна се на сравнително голямо количество разпръснати керамични фрагменти от периода на късната античност (IV-V в.), средновековна керамика от X в., от непречистена глина с примеси от дребни камъчета и кварц, с врязана украса. Един фрагмент от праисторическа керамика от раннобронзовата епоха. Откриха се и голям брой керамични фрагменти от османския период.

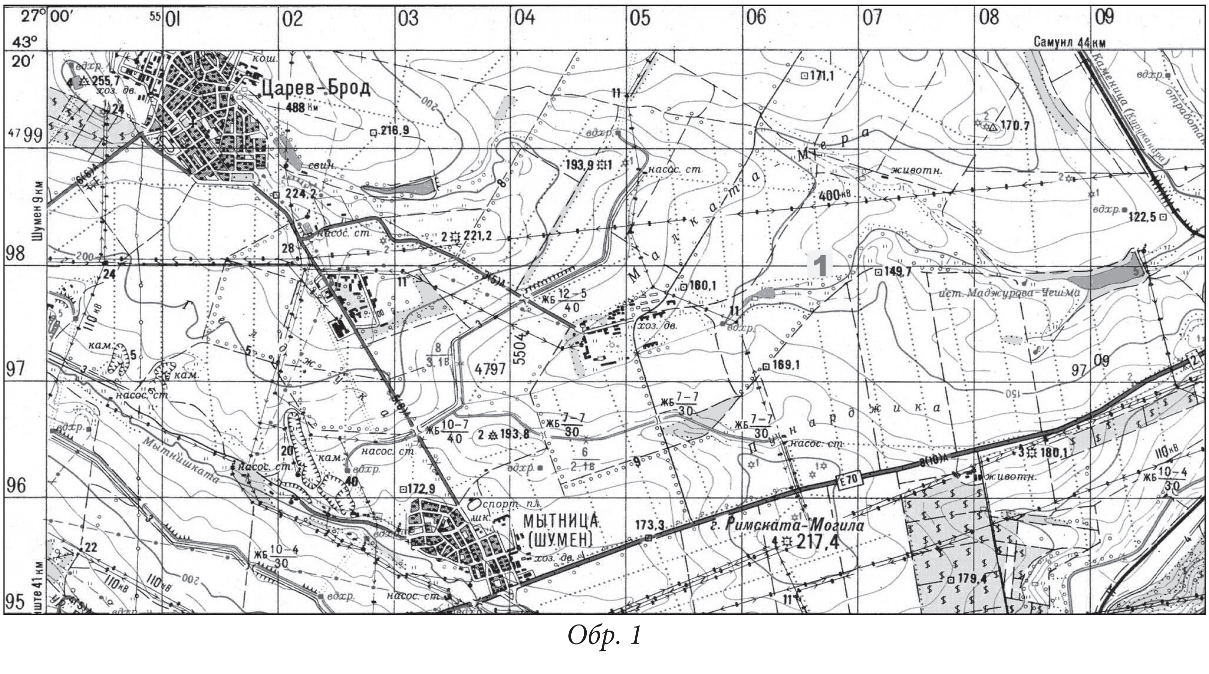

Обр. 1

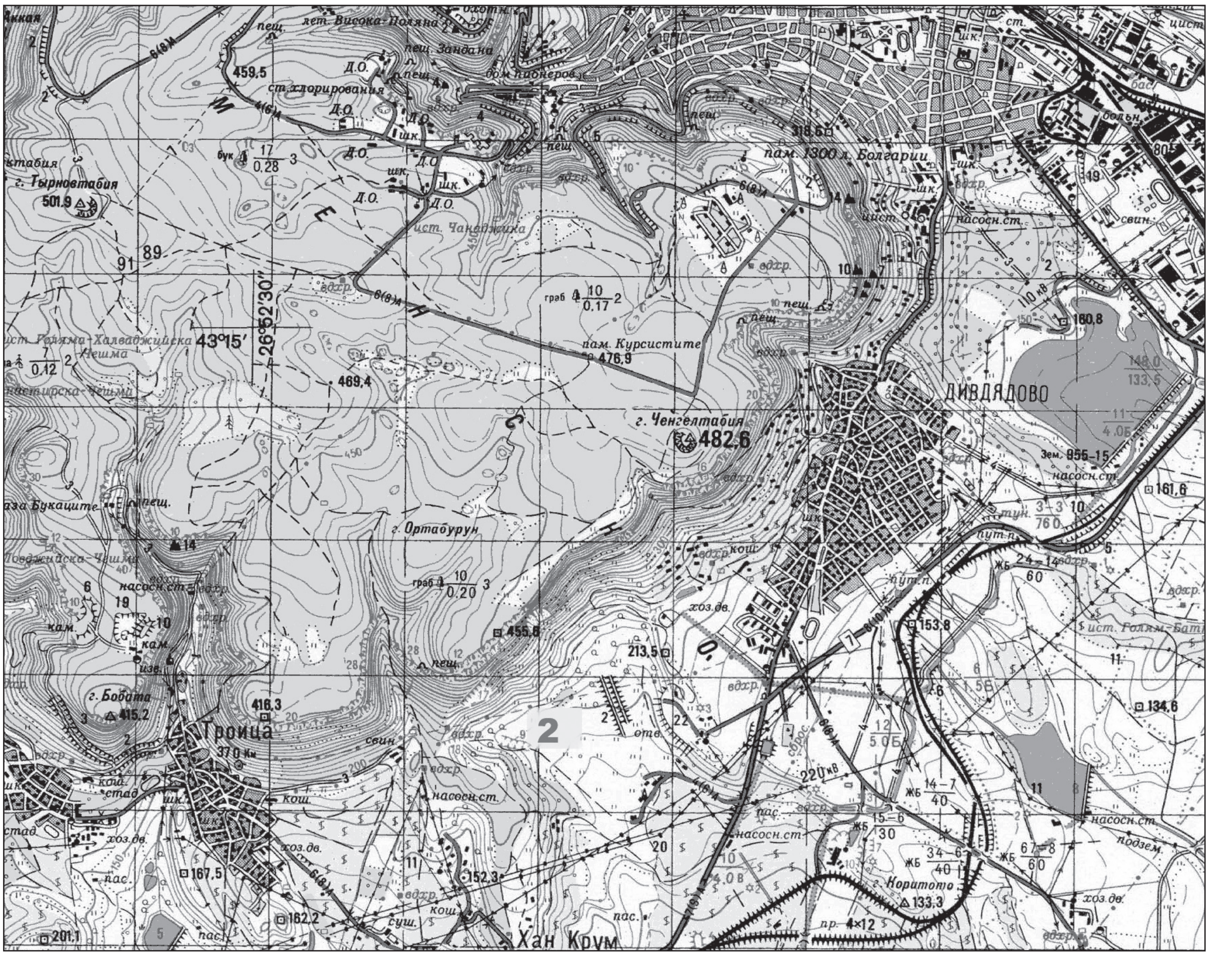
Дивдядово
Троица
Хан Крум
г. Ченгелтабия
482.6
г. Тырновтабия
501.9
43°15'
26°52'30"
пам. Курсиститe
476.9
пам. 1300 г. България
г. Ортабурун
г. Бобата
415.2
416.3
469.4
455.6
213.5
160.8
161.6
153.8
134.6
133.3
Коритото
2

Обр. 2

Обект №2 (GPS координати N43° 13.341' E26° 53.663'). Селище от периода на късната античност в м. Разбой, югозападно от кв. Дивдядово (Обр. 2). Обходено беше непосредственото подножие на южния склон на Шуменското плато, очертано на юг от хълмисто възвишение. При т. 025 (3 км югозападно от кв. Дивдядово) беше намерена керамика, керемиденочервена, не добре изпечена, груба повърхност с примеси. Най-вероятно става дума за керамика от периода на късната античност (IV-V в.) и за такава от османския период.

Обект №3 (GPS координати N43° 10.942' E26° 52.278'). Селище от периода на късната античност и ранното средновековие северно от с. Миланово (Обр. 3). Обектът се намира на равнинен терен на 794 м северно от с. Миланово. При извършеното теренно археологическо обхождане на разстояние около 250-300 кв. м се откри разпръсната керамика – отделни фрагменти от ранножелязната епоха, преобладаващ брой късноантична от IV в., средновековна от IX-X в. и от османския период.

Обект №4 (GPS координати N43° 06.917' E26° 50.246'). Струпване на необработени камъни западно от с. Драгоево). Частично беше обходен районът западно от селото, където по устни сведения, на един от хълмовете южно от съвременната кариера и северно от взривните складове се е попадало на следи от крепостно съоръжение. При изкачването на северния склон се попадна на десетки иманярски изкопи. Извършеното теренно обхождане в този район потвърди сведенията като при т. 042 (2,8 км западно от с. Драгоево, N43° 06.879' E26° 50.183') и при т. 043 (2,8 км западно от с. Драгоево и на 114 м североизточно от т. 042 с координати N43° 06.917' E26° 50.246') се попадна на каменни деструкции, които оформят невисок могилен насип. Беше обходен теренът непосредствено около тях, но липсват датиращи материали и керамични фрагменти.

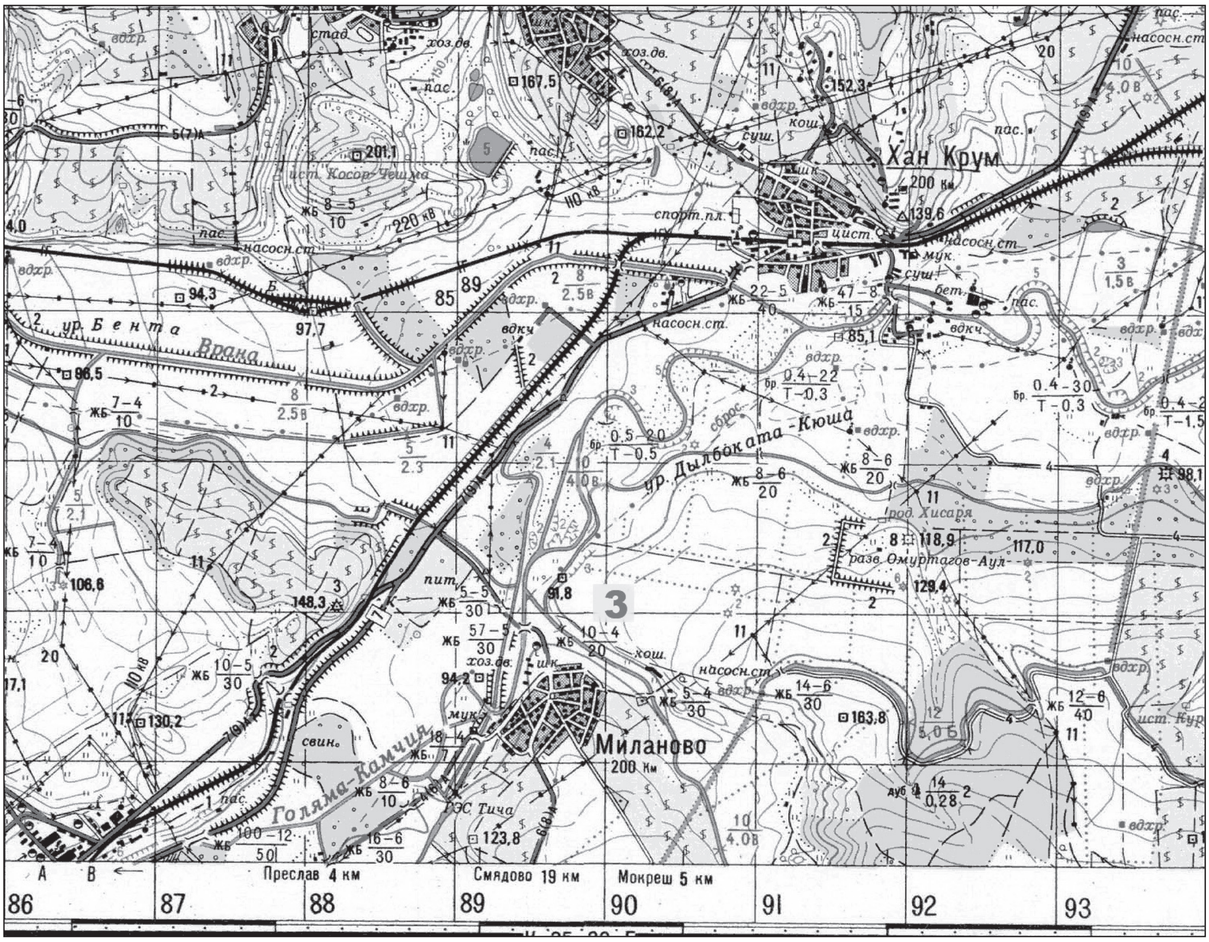
Хан Крум
Миланово
200 км
ур. Дълбоката-Кюша
разв. Омуртагов-Аул
род. Хисаря
ур. Бента
Врана
Голяма-Камчия
ист. Косор-Чешма
ГЭС Тича
3
Преслав 4 км
Смядово 19 км
Мокреш 5 км
86
87
88
89
90
91
92
93

Обр. 3

Освен регистрирането на нови археологически обекти, през тазгодишната кампания беше проучено и състоянието на вече известни такива. Извършен беше обход в района на късноантичната крепост върху височина от Драгоевската планина. Известна под името „Калето", проучена от Г. Атанасов и Цв. Дремсизова и записана в Каталога на археологическите паметници на Шуменски окръг под №4443,41. Обектът е бил консервиран и не личат следи от допълнителни разрушения на зидовете. Не се забелязват следи от пресни иманярски изкопи.

Засечени бяха координатите на предполагаемото място на битката между войските на кан Крум и император Никифор в Ришкия проход от 26 юли 811 г. – при т. 048 (5,7 км южно от с. Риш, N42° 55.349' E26° 57.161'). Поставената там възпоменателна мраморна плоча липсва.

Направено беше точно засичане на източния вход на земленото укрепление при с. Риш – при т. 049 (3,1 км югоизточно от с. Риш, N42° 57.669' E26° 57.345')

Поради лошите метеорологични условия и недостига на време и средства, землищата на селата хан Крум, Мокреш, Златар, община Велики Преслав, гр. Смядово и селата Веселиново и Александрово, община Смядово, включени в разрешението за издирване на археологически обекти, не бяха обходени.

№3. ТЕРЕННО АРХЕОЛОГИЧЕСКО ПРОУЧВАНЕ ПО БРЕГА НА ЯЗОВИР ТИЧА, ДОЛИНАТА НА ГОЛЯМА КАМЧИЯ И ПО-МАЛКИТЕ Й ПРИТОЦИ – ВАРДУН ДЕРЕ, ПАЛИСКА, ГЕРИЛА И ВЪРБИШКА РЕКА

Светлана Венелинова, Константин Константинов

Теренното археологическо обхождане е проведено в периода 13 – 22 април 2008 г. Научен ръководител на експедицията е С. Венелинова, а заместник-ръководител К. Константинов. В екипа взеха участие колеги археолози от отдел „Античност", „Средновековна археология" и „Фондови" – Юри Йоргов, Иван Бабаджанов, Тихомир Тихов, Мариана Игнатова, както и студентите от ШУ „Св. К. Преславски" – Галя Атанасова и Десислава Каймакамова.

Целта на теренното проучване е да бъдат обходени западната крайбрежна ивица на язовир Тича, долината на р. Голяма Камчия и нейните притоци, които се вливат в язовира – Вардун дере, Палиска, Герила и Върбишка река, преминаващи през землищата на селата Ловец, Конево, Менгишево, Кьолмен, Маломир и град Върбица. Основна задача на проучването е да бъдат регистрирани нови обекти и актуализирано състоянието на вече известни, но все още нерегистрирани обекти. През последните 2-3 години нивото на язовира силно спадна и доведе до разкриването на нови обекти. Пример за това са двата халколитни некропола към селищните могили при с. Ловец и с. Сушина, проучвани през изминалите археологически сезони.

По време на експедицията последователно са обходени крайбрежната язовирна ивица и двата бряга на реките Вардун дере, Палиска и Голяма Камчия, както и само северният бряг на река Герила и Върбишка река. Открити са 23 обекта, като най-значителен е броят им в поречието на Голяма Камчия – 11 и след това на Палиска – 6. В непосредствена близост с бреговата ивица на язовира и пряко застрашена от ерозията на водата е Кьолменската селищната могила, която представлява полуостров, подобно на други два недалеч разположени обекта – Змийският остров при с. Ловец и селищната могила при с. Сушина, които са острови сред язовира.

В хронологичен аспект пет от обектите датират от праисторическата епоха. Две от тях са селищни могили – при с. Менгишево (обект №15) и т. нар. Кьолменска могила в землището на с. Маломир (обект №17). Други две селища са разположени върху високи незаливни тераси при с. Менгишево (обект №18) и в самото село Кьолмен (обект №8). Керамичният материал от посочените обекти е характерен за средния и късния халколит. Сред фрагментите с украса откриваме употребата на кербшнит, врязана и пресечена с къси резки линия, релефна лента с ямички и барботина. За селището при гр. Върбица, което е с около 3 м височина и диаметър 100 м, заобиколено от три страни от Върбишка река, допускаме възможността да е многослойно (обект №167). Открити са кремъчни артефакти и около 170 керамични фрагмента от съдове със светлокафяв до сив цвят и загладена повърхност. Ломът е трицветен. В глиненото тесто има следи от едри силикатни примеси. По някои от устията има следи от ямички. Откритите дъна са плътни равни или ниски кухи столчета, едно от тях е с нарези по ръба. Около 20 % от стените са украсени, основно с врязан мрежовиден орнамент, в единични случаи с нокътна украса или комбинация от врязана мрежа и релефна лента с ямички. Сред дръжките има шнуровидни и дъговидни. Допускаме, че откритото селище датира от края на ранния неолит.

Сред регистрираните селища са едно от ранножелязната епоха (обект №7), три от късножелязната (обекти №2, 9 и 19) и четири от късната античност (обекти №1, 3, 4, 13). Десет от обектите са тракийски могили (обекти №5, 6, 10-12, 14, 20-23) – две в непосредствена близост една до друга по р. Палиска в землището на с. Ловец, други шест в землището на с. Менгишево на 300 до 800 м от Голяма Камчия и още две във вододела ѝ с р. Герила. Една от тракийските могили, известна като „Върбишката гробница", е проучена и след това входът ѝ е затрупан. Открихме я разбита и опустошена. Дълбоки траншеи и иманярски изкопи има в централната част и периферията на всички останали тракийски могили, както и върху двете праисторически селищни могили. В средата на Кьолменската халколитна могила е направен иманярски изкоп с дълбочина 3,80 м, дължина 7 м и ширина 0,70 – 1 м. В профила се забелязват следи от жилищни нива. От северната страна на могилата има други изкопи. В един от тях (с дължина 4 м и ширина 1,70 м) се вижда, че най-долният културен пласт приключва на дълбочина около 3,50 м. По невнимание или целенасочено е нарушена целостта и на селищната могила при с. Иваново, което наложи провеждането на аварийни разкопки през късната есен.

Изводи: В праисторическата епоха, както и по-късно през желязната и антична епохи, Голяма Камчия е била пълноводна, плодородната земя и хълмисто-планинският релеф наоколо са облагодетелствали развитието на земеделието, лова, скотовъдството, риболова и същевременно са били естествена защита за местното население. Не на последно място реката е свързваща артерия между райони с различна културна принадлежност. Това са основните причини за гъстата селищна система – между 1 и 4 км са разстоянията, на които отстоят селищата от една и съща епоха. Тракийските могили най-често са групирани и оформят некрополи.

№4. ТЕРЕННО ОБХОЖДАНЕ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ШУМЕНСКО ПЛАТО

Станимир Стойчев

Теренните обхождания се проведоха в рамките на един ден – 10.04.2008 г., като по сигнал за иманярски набези беше регистриран елинистически некропол на територията на природен парк „Шуменско плато".

Некрополът е от малки могили с диаметър от 2 м до 15 м и височина от 0,50 м до 2 м. Групата могили се намира на около един километър западно от гр. Шумен. Северозападно от некропола, върху отсрещния рид, на около 500 м се намира Шуменска крепост. При огледа на могилните насипи констатирахме, че всичките са разбити, в някои от тях има следи от гробни съоръжения от ломен камък. На места имаше фрагменти от съдове, някои от които имаше пресни ломове. Поради гъстата растителност не можахме да засечем всички могили. Изброихме около 10 могилки, разпръснати равномерно на терена.

№5. ТЕРЕННИ АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ИЗДИРВАНИЯ В ЗЕМЛИЩЕТО НА С. ЪГЛЕН, ОБЩИНА ЛУКОВИТ

Мая Валентинова

Теренните обхождания се проведоха в рамките на четири работни дни от 8 до 11 април 2008 г. В екипа участваха М. Валентинова, Р. Гущераклиев и В. Цачев от РИМ – Ловеч, Е. Божинова – СУ „Св. Климент Охридски", М. Димитров – ВТУ „Св. Св. Кирил и Методи".

Село Ъглен е разположено на един от големите завои на р. Вит в нейното средно течение. През 2005 и 2007 г. беше обходено землището на съседното, източно разположено с. Бежаново. Тогава бяха регистрирани и няколко обекта в Ъгленско землище, намиращи се на границата между двете села или в близост до нея.

През тази пролет беше покрита територията в близост до селото. От праисторическите периоди са регистрирани четири обекта. Към тях се отнасят пещерите Очилата и Средната. Първата от тях е била обект на археологически разкопки през 1958-59 г. (Джамбазов 1960, 36-42), при които са установени културни пластове от палеолита и халколита. При посещението ни тази година на Средната пещера, в преддверието ѝ бяха открити няколко фрагмента от керамика работена на ръка, с много органика в тестото, които могат да се отнесат към времето на ранния неолит.

Керамика от този период беше открита през 2007 г. в същата местност върху незаливна тераса на левия бряг на Вит, разположена на около 1 км североизточно от пещерата.

Върху края на равно било, оградено от север и юг от дълбоки дерета, на същия ляв бряг на реката се откриват парчета мазилка и фрагменти от керамични съдове, работени на ръка, които най-общо могат да се свържат с финала на халколита или т.нар. преходен период между каменно-медната и ранната бронзова епоха. Една голяма част от халколитните селища в района са разположени върху места с подобна топография. В долната част на склон с южно изложение, ограден от юг от дълбоко дере, върху площ от около 10 дка е регистрирана много ниска концентрация на керамични фрагменти и кремъчни артефакти. Събраният на повърхността материал не позволява по-точното му хронологическо определяне.

От бронзовата епоха е регистриран един обект. Той заема долната част на полегат склон с югоизточно изложение, ограден от север и юг с дерета в м. Влашки връх. На повърхността се откриват силно измити керамични фрагменти работени на ръка и колело и парчета горяла мазилка. Намерени са и три кремъчни артефакта и прешлен за вретено с набодена украса върху долната страна. Според част от керамичните фрагменти от съдове правени на ръка, мястото е обитавано през късната бронзова епоха – дата, която се подкрепя и от прешлена за вретено и зъбчатия ретуш върху кремъчните пластини. Откритите фрагменти от съдове работени на колело свидетелстват за човешко присъствие и през по-късно време, но събраният материал не дава възможност за по-точна датировка.

От ранножелязната епоха са регистрирани два обекта. Те са разположени върху полегати склонове с южно и югоизточно изложение. Сред керамичния материал от единия обект (обект 13) има и фрагменти от съдове работени на бързо грънчарско колело, без възможност за прецизиране на датировката.

По време на теренните издирвания са описани и 10 могили. Четири от тях, разположени по билото западно от селото в м. Влашки връх, вероятно са част от един некропол. Регистрираните могили са с височина 1-2 м и диаметър в основата 18 – 20 м. Върху всички тях има иманярски изкопи с различна форма и размери. Със значително по-големи размери е Узунска могила, разположена в края на билото на език, на левия бряг на р. Вит в м. Долните лозя. Тя е с височина около 5 м от околния терен и диаметър при основата 50 м. Има пресеченоконусовидна форма със заравнено било. Насипът е надупчен от иманярски изкопи, а западната му периферия е нарушена от работа със земекопна техника. Той е натрупан от еднородна кафява пръст. В южната му част се виждат множество средни и големи варовикови и речни камъни, които вероятно са част от разбито съоръжение.

Към римския период се отнасят два от регистрираните обекти. По-голямата част от този в м. Кабара попада в землището на съседното село Ракита. Той заема два срещуположни полегати склона, разделени от Хайдушки дол, по който протича малко поточе. Долната част на склона, който попада в Ъгленско е обрасъл с трева, но навсякъде има траншеи направени със селскостопанска техника, иманярски изкопи с различна форма и размери и следи от работа с металотърсач. Върху повърхността се виждат множество ломени камъни, следи от градежи и строителна керамика. В границите на обекта са издигнати и два могилни насипа.

Обектът в м. Църквището е споменат от Ив. Велков (Велков 1927). Той съобщава за често откривани обработени камъни, както и за мраморно торсо на женска статуя и бронзова статуетка на Хермес, произхождащи от това място. Обектът е разположен върху средната и долната част на склон с югоизточно изложение. На терена личи позитивна форма с площ от около 500 кв. м, върху която се виждат няколко стари иманярски изкопа и три обработени каменни блока. Върху единия от тях има оформени две кръгли вдлъбнатини, свързани с плитък жлеб. В единия му край също е оформен стъпаловидно жлеб с правоъгълна форма. При огледа, въпреки минималната възможност за наблюдение поради гъстата тревна растителност, са открити два фрагмента, които могат да се отнесат към римската епоха. В долната част на склона, североизточно от тази позитивна форма в малка обработваема нива също се откриват силно измити керамични фрагменти от римската епоха.

Непосредствено северно от селото се намира м. Калето. Тя представлява било на възвишение с ориентация ЮЗ – СИ. Обектът заема площ от около 7 дка. Той е описан от Ив. Велков (Велков 1927). От изток скалите се спускат отвесно към реката, а от северната страна минава дълбоко дере. На повърхността в момента се забелязват позитивни форми и разхвърляни ломени камъни, вероятно останки от разрушени оградни стени и сгради. На източния склон близо до скалния венец има няколко сравнително пресни иманярски изкопа. В техните профили се виждат ломени камъни. Пръстта е с черен цвят, пепелива. В изхвърлената пръст са открити единични керамични фрагменти от периода на средновековието (IX – XI в.) и животински кости.

Въпреки неголямата покрита от нас територия, резултатите от проведените теренни обхождания в околностите на с. Ъглен, потвърждават и допълват картината за селищната мрежа през различните периоди в средното течение на река Вит, очертала се при проучване землището на с. Бежаново.

Литература:

Велков 1927: Ив. Велков. Стари селища и находки по долината на р. Вит. Материали за археологическата карта на България. – Известия на археологическия институт 6, 1927, 1 – 54.

Джамбазов 1960: Н. Джамбазов. Ново палеолитно находище по долината на р. Вит. – Археология, 2, 1960, 1, 36 – 42.

№6. ТЕРЕННИ ОБХОЖДАНИЯ В БОТАНИЧЕСКАТА ГРАДИНА НА СУ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ” – ГР. ВАРНА

Елена Пенчева, Владимир Славчев

Във връзка с решенията на Междуведомствена комисия, назначена от Министъра на културата, с протокол от 29.01.2008 г. бяха проведени теренни обхождания в Ботаническата градина на СУ „Св. Климент Охридски”, гр. Варна. Обхождането беше проведено във времето от 16 до 19.02.2008 г. и в него взеха участие гл. ас. д-р Д. Стоянова (СУ „Св. Климент Охридски”), Хр. Кузов (РИМ Варна), В. Бонев (докторант към катедра „Археология” при СУ) и К. Маджаров (студент, специалност „Археология” в СУ).

Регистрираните археологически обекти са описани по-долу и обозначени на кадастралния план на Ботаническата градина с последователни точки, взети от лицензирана геодезическа фирма.

На цялата тераса в близост до проучвания през 2004 г. обект „Долиуми” (Славчев, Кузов 2005, 206-207) са регистрирани зидове и деструкции на сгради. Една такава е регистрирана в близост до проучените долиуми. Сградата е с каменен градеж и керемиден покрив. Друга сграда е регистрирана „Под липите”. Зид от камъни се вижда ясно на алеята, която се спуска от стопанския двор. На цялата тераса се очертават петна с концентрация на фрагменти късноантична керамика. Между всички описани до тук обекти има пряка видимост. Те са разположени на една тераса и принадлежат на един и същ период – този на късната античност. Тези наблюдения ни позволяват да предполагаме, че в случая става дума за комплекси (жилищни и/или стопански), които принадлежат на едно и също селище.

В този участък теренът е многократно нарушаван поради изградените съвременни сгради, беседки, алеи, водопреносна и канализационна мрежа, което затрудни наблюденията.

На левия бряг на Драгу дере, освен проучваната през 2005 г. сграда (обект „Чинарите”) (Кузов, Соколова 2006, 222-223), са регистрирани следи от обитаване в „Розариума” и на цялата тераса между двата обекта. Останките тук, също, могат да се отнесат към периода на късната античност и вероятно са част от същото селище.

На същия бряг на реката, в най-източната част на Ботаническата градина, се развива късноантичен плосък некропол, едновременен на останките от селището. През 2004 г. е проучена римска гробница с полуцилиндричен свод (Кузов, Роков, 2006, 324-326). Друга гробница е изследвана в същия район още през 1947 г. (Мирчев, 1958, 569-582). На раннохристиянски гробове се попада при изкопни работи в района на Електроснабдяване „Дружба" през 70-те години на XX в. Те са проучени и документирани от А. Минчев (РИМ Варна). Най-вероятно това е некрополът на въпросното селище. За съжаление, границите му трудно могат да се очертаят по видимите на повърхността останки. За приблизително ясна може да се приеме източната граница, която се дефинира от границите на селището.

Всички описани по-горе обекти се отнасят към периода на късната античност и са част от два големи обекта – селище и неговият некропол.

В източния край на терасата, на която се развива селището, се намират две могили, разположени ввърху неголямо естествено възвишение, в непосредствена близост една спрямо друга. Друга могила е регистрирана в западния край на Ботаническата градина, на терасата, на която се намира параклисът, посветен на Св. Климент Охридски. Трите могили, разположени в границите на Ботаническата градина, вероятно са синхронни на античното селище и маркират източната и западната му граница.

Приблизителната площ на селището и некропола е 20 дка.

В ЮИ част на Ботаническата градина, по ръба на терасата между стопанския двор и административната сграда, се виждат останки от път. Настлан е със средно големи камъни (с дължини 0,30 м; 0,20 м; 0,10 м), старателно подреждани и напасвани един спрямо друг. Видимата сега ширина на пътя е 2,80 – 3,30 м. Проследява се на 53 м, но продължава и още в източна посока, където е силно обрасъл с храсти и е трудно проходим. Вероятно, този път е дал името на местността, известна в миналото като „Дермен йолу" (Воденичарски път). Липсата на подемен материал не позволява макар и относителното му датиране. Най-късната възможна дата за изграждането на пътя е през епохата на Възраждането (средата на XVIII-XIX в.), но най-вероятно е следвал трасе на по-ранна пътна артерия, свързана с комуникациите на античното селище.

В цялата западна част на градината се проследяват останки от каменни двулицеви зидове, с пълнеж от дребни ломени камъни. Един такъв зид преминава непосредствено западно от обект „Долиумите", друг е регистриран в стопанския двор, трети се спуска от стопанския двор към административната сграда, останките от четвърти, с посока И-З се очертават като вал покрай северната ограда на стопанския двор. Документираните линейни структури вероятно са оградни или защитни зидове. Датировката им само по теренни наблюдения не може да бъде прецизирана.

В границите на Ботаническата градина има данни за обитаване от праисторическата епоха. В района на „Езерото на духовете" са откривани фрагменти халколитна керамика. Сондажите, направени в този участък от Вл. Славчев (РИМ Варна), не са довели до локализирането на ясни жилищни структури.

Из цялата територия на градината се откриват отломени и подготвени за допълнителна обработка местни породи камъни. Това предполага наличието на кариери за пясъчник и черупчест варовик. Наблюдение, което се потвърждава и от регистрираната в близост кариера за добиване на камъни (Шкорпил 1921, 65).

Теренът на Ботаническата градина е силно урбанизиран, в резултат на което са нарушени археологическите структури.

Литература:

Кузов, Соколова 2006: Хр. Кузов, К. Соколова. Проучвания на територията на Ботаническата градина – Варна към Биологическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски"– В: АОР през 2005. София, 2006, 222 – 223.

Кузов, Роков 2007: Хр. Кузов, Т. Роков. Археологически проучвания на територията на Ботаническата градина – Варна към Биологическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ през 2006 г. – В: АОР през 2006 г. София, 2007, 324 – 326.

Мирчев 1958: М. Мирчев. Паметници на гробната архитектура в Одесос и неговата околност. – В: Изследвания в чест на акад. Д. Дечев. София, 1958, 569 – 582.

Славчев, Кузов 2005: Вл. Славчев, Хр. Кузов. Издирване и сондажно проучване на археологически обекти на територията на Ботаническа градина – Варна на СУ „Св. Климент Охридски” през 2004. – В: АОР за 2004 г. София, 2005, 206 – 207.

Шкорпил 1921: К. и Х. Шкорпил. Двайсетгодишната дейност на Варненското Археологическо дружество 1901–1921. – Известия на Варненското археологическо дружество, 7, 1921, 65.

№7. ТЕРЕННА АРХЕОЛОГИЧЕСКА ЕКСПЕДИЦИЯ „ВЕЛИНГРАД-2008”

Асен Салкин, Илия Халачев, Димитър Байраков

От м. юли до м. октомври 2008 г. беше реализирана теренна археологическа експедиция, по време, на която бяха фиксирани и документирани 32 археологически обекта – 11 известни и 21 нови. Теренните проучвания започнаха в южната част на общината, в района около връх Сюткя, във високопланински и непроучен терен.

Картирахме 9 археологически обекта – три тракийски некропола от римската епоха, като край единия от тях личаха останките от разкопана тракийска могила, на върха, на която се вижда

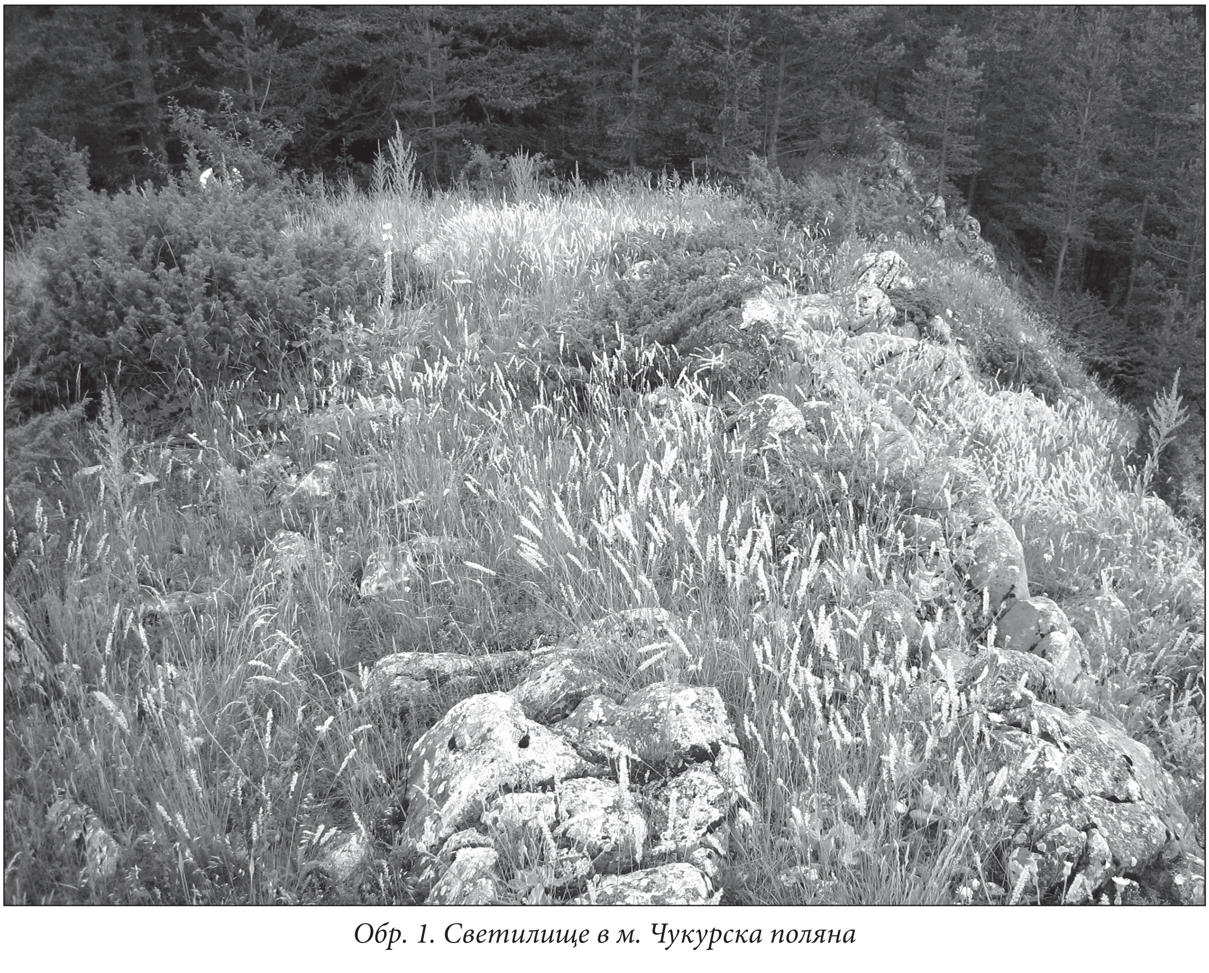

Обр. 1. Светилище в м. Чукурска поляна

опалена площадка. Експедицията регистрира в този район и три нови тракийски селища в местностите Просце, Блатца и на отбивката за м. Беглика. Те заемат голяма площ и вероятно са свързани с рудодобива в този район на планината. От селището в м. Блатца беше събрана тракийска култова керамика тип Цепина.

В местността Чукурска поляна, намираща се в южно от м. Качаков чарк, на скалисто било, между скалите и в иманярски изкопи събрахме тракийска керамика от ранножелязната епоха. Вероятно се касае за раннотракийско скално светилище. На вр. Градище, намиращо се на северозапад от м. Ремово и западно от м. Брези, фиксирахме укрепено тракийско светилище съществувало през епохата на елинизма до късната античност. На обекта са откривани тетрадрахми, оброчни плочи на тракийския Херос и късноримски монети. В югозападната част на светилището, при подхода към него, се очертават следи от римски път, който минава под самото светилище и на места е изсечен в самите скали.

В м. Брези картирахме и три надгробни могили, от които едната е напълно разрушена, а две от тях – частично. В този район има и минни галерии, които ще бъдат обект на отделно проучване през 2009 г.

Друг интересен район, който проучихме частично, се намира в северна посока от Велинград, по южните склонове на рида Алабак и по-специално в районите около върховете Арапчал (Черновръх), Елин връх и Милеви скали. Документирани бяха четири тракийски светилища в местностите: Славеева скала, Марина черква, Гарванова скала и Имането. Първите три обекта са от типа на така наречените „скални светилища", разположени около високи, открояващи се от терена скали. В основата им и около тях открихме множество фрагменти от местна тракийска керамика. Обектът в м. Имането се намира в непосредствена близост до границите на Велинград, в северна посока и е разположен на ниско и тясно било, по което открихме фрагменти от тракийска култова керамика тип Цепина.

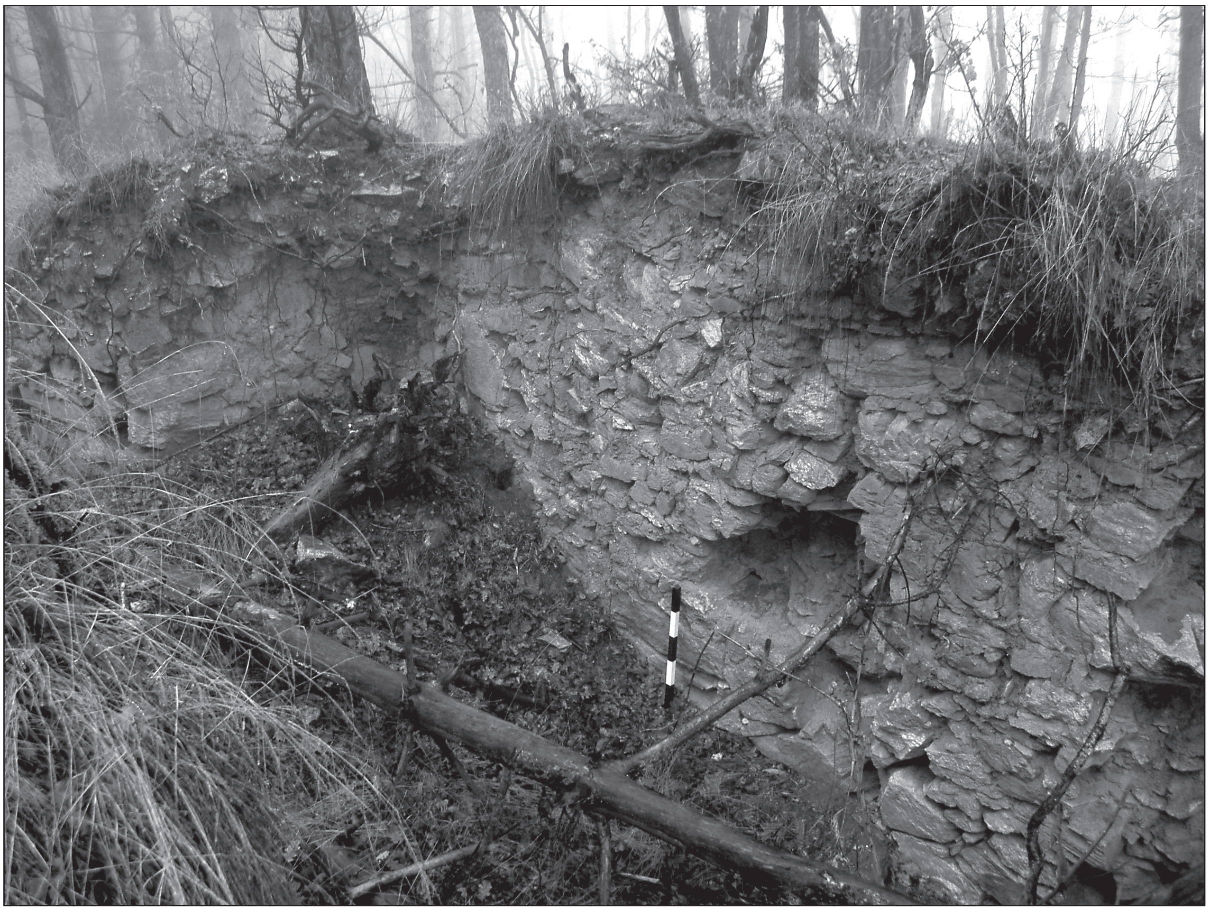

Обр. 2. Тракийска гробница с правоъгълен план в м. Станиловец

В подножието на Елин връх в миналото са откривани следи от глинен водопровод. При направения от нас обход отново проследихме този водопровод в близост до града и селището, което е черпело вода от него.

В м. Станиловец, северно от Велинград, попаднахме на огромно селище със следи от живот от V в. пр. Хр. до V-VI в. сл. Хр., разположено на тераси с размери 1200 x 500 м. По протежение на селището личат 11 надгробни могили, разкопани, като в едната от тях заснехме разрушена каменна гробница от ломени камъни с правоъгълен план.

В близост до вр. Острец, където се намира голямо укрепено тракийско светилище, проучвано от проф. Домарадски, на 1 км западно по посока с. Юндола, открихме две скални тракийски светилища. В едното от тях в иманярските изкопи отделихме фрагменти тракийска култова керамика, парчета от питоси и хромели.

Тракийски светилища и селища картирахме в землището на с. Грашево и по билото на вр. Стража, където се виждат руините на малка крепост и на укрепено светилище в м. Калето, в което направихме няколко сондажа и което ще докладваме отделно.

Богат район в археологическо отношение е долината около вр. Печковец, около микроязовира, където минава р. Малка Мътница. В закътаната долина попаднахме на неолитно селище в м. Рандолин дол, малко тракийско светилище, два тракийски некропола от римската епоха и селище от ранновизантийската епоха, от което във фонда на музея постъпи дарение от стопанина на нивата, представляващо колективна находка от железни оръдия на труда и оръжия – връх на копие и нож.

На базата на частичните теренни обходи, за сега не можем да направим някакви обобщаващи заключения, но не можем да не отбележим гъстата поселищна мрежа от тракийски селища, некрополи и светилища през късножелязната и римската епохи. На места се забелязва и приемственост между тракийските светилища и раннохристиянските базилики и средновековни църкви.

Трябва да отбележим, че в 100 % от обходените археологически обекти има иманярска намеса.

№8. ИЗДИРВАНЕ НА АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПАМЕТНИЦИ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА НЕДЕЛИНО

Георги Нехризов, Юлия Цветкова

През 2008 г. се постави началото на системни изследвания за издирване на археологически паметници на територията на община Неделино. Тези проучвания са част от ежегодно провежданите експедиции за попълване на археологическата карта на Източните Родопи.

Община Неделино има 102,3 кв. км площ. Тя заема част от най-западния източнородопски рид Жълти дял. Отводнява се от река Върбица и притоците ѝ, най-големият от които, Неделинска река, преминава през общинския център. Средната надморска височина е 450-500 м, релефът е силно пресечен, преобладават иглолистните гори.

Въпреки, че в общината са провеждани теренни проучвания за издирване на археологически паметници, досега в АИС „АКБ" няма въведени регистрационни карти от тази територия. Информация за по-важните обекти от района е включена в краеведски изследвания.

Теренните обхождания се осъществиха през април 2008 г. Те се проведоха по инициатива на община Неделино, която финансира проучванията. Издирванията се извършваха в съответствие с приетата за работата по АКБ методика за проучване на планински райони. Обхождат се всички форми на релефа, върху които могат да бъдат отложени следи от минала човешка дейност – била, полегати склонове, склонови стъпала, надзаливни речни тераси. Не се посещават стръмни

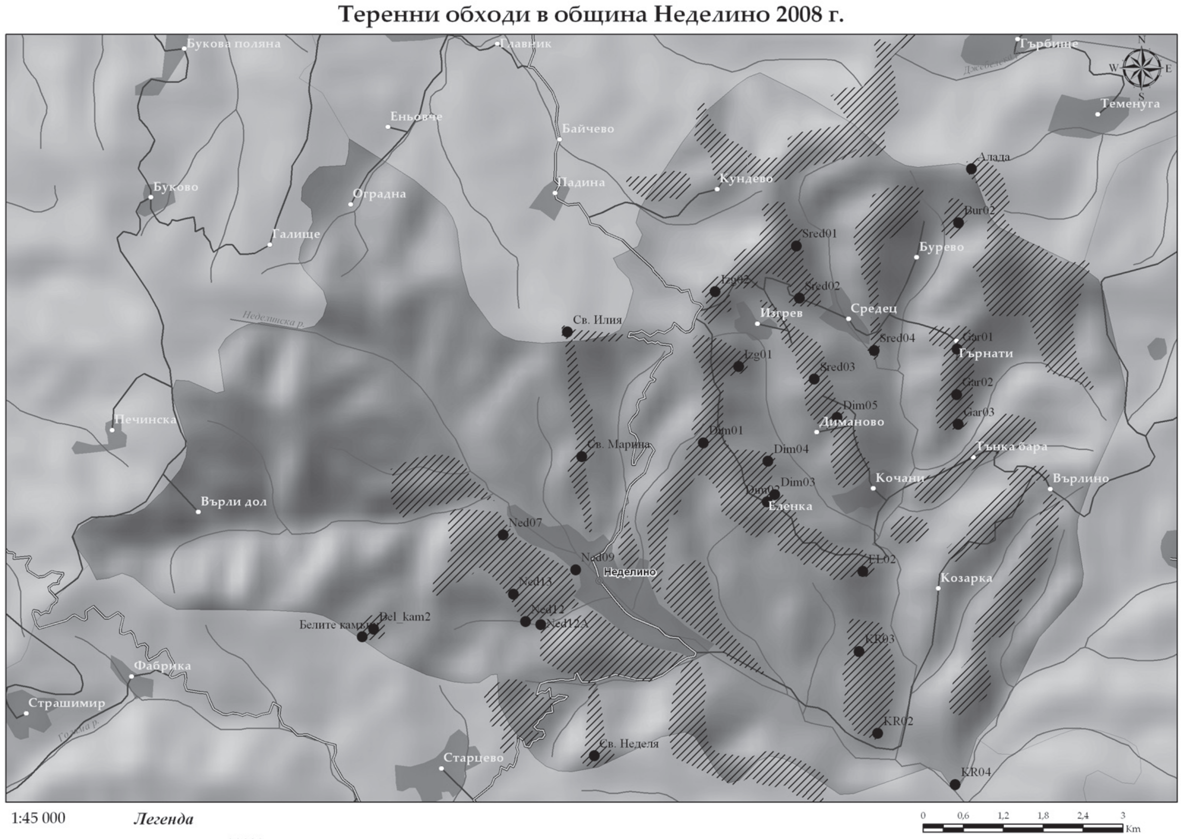
Теренни обходи в община Неделино 2008 г.
Букова поляна
Главник
Гърбище
N
W
E
S
Теменуга
Еньовче
Байчево
Алада
Буково
Оградна
Падина
Кундево
Bur02
Талище
Sred01
Бурево
Izg02
Sred02
Изгрев
Средец
Неделинска р.
Св. Илия
Sred04
Gar01
Гърнати
Izg01
Sred03
Gar02
Dim05
Gar03
Печинска
Диманово
Тънка бара
Св. Марина
Dim01
Dim04
Кочани
Върлино
Dim02
Dim03
Еленка
Върли дол
Ned07
Ned09
Неделино
EL02
Козарка
Ned13
Белите камъни
Bel_kam2
Ned12
Ned12A
KR03
Фабрика
Страшимир
KR02
Св. Неделя
Старцево
KR04
1:45 000
Легенда
обекти
покрита територия
0
0,6
1,2
1,8
2,4
3
Km

Обр. 1

склонове, сипеи, заливни тераси и поймиi. Силно пресеченият релеф наложи обходите да се провеждат от малки групи от 2 до 4 души.[1]

Издирванията обхванаха землищата на 10 села (Диманово, Бурево, Върлино, Тънка бара, Изгрев, Средец, Гърнати, Крайна, Еленка и Козарка). Обходената площ е около 60 кв. км. Регистрирани са 16 нови археологически обекти.

С цел актуализиране на информацията, за състоянието на вече известни паметници, бяха посетени върховете Алада, Св. Неделя и Белите камъни, всички намиращи се в периферията на територията на общината. На вр. Св. Неделя в строителни изкопи са установени каменни зидове на бял хоросан, открита е средновековна керамика. В профила на пътя, на югоизточния склон, са открити фрагменти от работена на ръка керамика от желязната епоха.

Тракийското светилище в м. Белите камъни, при едноименната махала на с. Старцево, отдавна е привлякло вниманието на специалистите и продължава да предизвиква научен интерес (Вълчанова 1986; Кисьов, Дамянов 1991; Nekhrizov 2000, 155). То е разположено върху най-изявената кулминация на варовиков масив с изключителна възможност за обсервация. Без съмнение, изборът на мястото не е случаен – от високия връх, увенчан с бели скали, се открива панорамен изглед към голяма част от Родопите, а в подножието му има естествена карстова пещера. Съчетаването в случая на изявен връх с пещера, вероятно, е допринесло допълнително за избора му за култово място.

Проведените наблюдения и сондажни проучвания са доказали съществуването на многовековна традиция в почитането на това място – от късната бронзова епоха до късната античност. За съжаление, този толкова важен в научно отношение паметник е подложен на безогледно разграбване от иманяри десетилетия наред. Освен това неговата непосредствена околност е компрометирана от изградени стопански постройки и бетонни резервоари, а по склоновете се добива камък за строителни нужди. На СИ от основния връх има втора по-ниска кулминация, при огледа на която също е установена висока концентрация на керамични фрагменти, основно от работени на ръка съдове от КЖЕ и късната римска епоха.

---

[1] В тях взеха участие студентите от СУ – Наталия Иванова, Валентин Василев, Надежда Кечева, Юлия Димитрова, Мартин Младенов и Светослав Йорданов.

Най-вероятно като тракийско култово място трябва да се определи и обектът на вр. Св. Илия. На билото му иманярски изкопи са разкрили културен пласт от черна рохка пръст, наситен с археологически материали. Преобладават керамични фрагменти от работени на ръка съдове. Поддаващите се на определяне се отнасят към късната римска епоха.

Сред по-важните регистрирани обекти може да се посочат участък от стар път, намиращ се северозападно от гр. Неделино и средновековна крепост в м. Чуката при с. Изгрев. Освен това са локализирани няколко късносредновековни селища и християнски некрополи, разрушени при залесителната дейност в миналото, при селата Изгрев, Диманово, Средец, Бурево и Гърнати. В близост да селището при Диманово, наскоро, случайно са открити няколко питоса, част от които са пренесени в Неделино. При с. Крайна са установени няколко ниски надгробни могили, издигнати на била. В района на с. Еленка бе документиран интересен обект, чието предназначение е трудно определимо – косо разположена голяма гнайсова плоча (дължина ок. 2,40 м, ширина ок. 1,50 м и дебелина ок. 0,25 м), южно от която личи зид от ломени камъни без спойка.

Въпреки прецизно проведените изследвания, броят на регистрираните археологически обекти в проучената площ е относително малък. Статистически, установената наситеност от 31 обекта на 100 кв. км е сред най-ниските за територията на България. Тя е значително по-ниска от прогнозната за района – 50, както и от тази за областта Царичина – 46, с която граничи на изток (Нехризов, под печат). Прави впечатление, че следи от по-интензивно уседнало обитаване се улавят едва през късното средновековие – периодът, към който се отнасят всички регистрирани селища и некрополи. Явно съществуват географски, демографски, икономически и политически причини, обусловили тези тенденции в историческото развитие на тази част от Родопите, които на този етап на проучване все още не може да се установят. Въпреки това, резултатите от изследванията на територията на община Неделино през 2008 г., които на практика поставят началото на съставянето на археологическата ѝ карта, са добра база за бъдещи издирвания в тази насока.

Литература:

Вълчанова 1986: Х. Вълчанова. Ранно тракийско поселение край село Старцево, Смолянски окръг. – Известия на музеите от Южна България, XII, 1986, 67 – 84.

Кисьов, Дамянов 1991: К. Кисьов, Д. Дамянов. Теренни обхождания и сондажи в Западните Родопи. – Археологически открития и разкопки през 1990 г., Ловеч, 1991, 65 – 66.

Нехризов под печат: Г. Нехризов. Наблюдения върху формирането и развитието на селищната система в областта Царичина, Източни Родопи. – Международна научна конференция „Издирване на недвижими археологически паметници: постижения и перспективи. 30 години от българо-полската археологическа експедиция в Благоевградска област" 08-10.10.2007 г., Благоевград (под печат).

Nekhrizov 2000: G. Nekhrizov. Cult Places of the Thracians in the Eastern Rhodopes Mountains (end of the 2nd – 1st millennium BC). – In: The Culture of the Thracians and their Neighbours. Proceedings of the International Symposium in memory of Prof. Mieczyslaw Domaradszki with a Round Table "Archaeological Map of Bulgaria". BAR International Series 1350, Oxford, 2005, 153 – 158.

№9. ТЕРЕННИ ОБХОЖДАНИЯ В ЗЕМЛИЩАТА НА ГРАД КРУМОВГРАД, ОБЩИНА КРУМОВГРАД И СЕЛАТА СЕДЕФЧЕ И ЗВЕЗДЕЛ, ОБЩИНА МОМЧИЛГРАД

Албрехт Йокенхьофел, Христо Попов, Станислав Илиев, Кристиан Гроор

През 2008 г. започна работа по международен българо-немски археометалургичен проект със страни: Национален археологически институт с музей – БАН и Вестфалски Вилхелмов университет, гр. Мюнстер, Германия. Проектът бе наречен „Желязо и злато – по следите на металургията на Древна Тракия" и си поставя за основни цели издирването и регистрирането на следи от рударство и металургия (основно за периодите на късната бронзова и желязната епохи) и обучението на млади учени, имащи желание да работят в специализирания клон на планинската археология и археометалургията. Един от основните микрорайони, в които стартира теренната работа по проекта бе този на гр. Крумовград и селата Седефче и Звездел, на територията на община Момчилград. Като основни репери послужиха някои вече известни обекти, какъвто е златодобивният рудник на възвишението Ада тепе, в околностите на Крумовград и първичната информация от геоложки проучвания на някои от известните рудни находища в района.

Районът на Ада тепе бе целенасочено обхождан с основна задача откриване и картиране на следи от древния рудодобив и вторичната преработка на рудата. Микрорайонът е бил интензивно обхождан и по време на няколкото проучвателски кампании в периода 2001 – 2005, ръководени от д-р Георги Нехризов (Нехризов 2003, 68 – 69).

Въз основа на геоложката структура на находището (Желев 2007, 104 – 108), концентрирано изцяло над 400 м надморска височина, във високите части на Ада тепе, бе предприета следната стратегия на проучване: Разделяне на две основни зони за теренно обхождане: 1-ва, разположена по високите склонове и върха на Ада тепе, при която в рамките на рудното находище да се издирват следи от добивна дейност и сортиране, и първична преработка на добитата суровина и 2-ра зона – в подножието на Ада тепе и по терасите на р. Крумовица, и нейните притоци около върха – с цел издирване на сателитни обекти, свързани със синхронно на времето на експлоатация обитаване. Основна задача бе и констатирането на следи от различни технологични фази на рудопреработката.

Във високите части на Ада тепе бяха обходени известните вече отвали. Отново бе потвърдено направеното през 2005 г. наблюдение, че на този етап най-ранни материали се откриват в отвалите по високите части на западните склонове. Тук керамичният материал, в голямата си част, се отнася към късната бронзова епоха (Обр. 1), което кореспондира и със сондажните проучвания на една галерия и намиращия се южно от нея отвал, проведени през 2005 г. Въз основа на проучванията на светилището на върха и направените там стратиграфски наблюдения, както и на резултатите от сондажите през 2005, и теренните обхождания на рудника през 2008 г., на този етап може да се приеме, че експлоатацията на златоносния рудник е започнала не по-късно от средата на II хил. пр. Хр. (Jockenhövel, Popov 2008, 254 – 257).

В участъците на западните склонове бяха набелязани нови места за разкопки, през 2009 и 2010 г. Обхожданията продължиха по източните склонове и най-вече в района на големия отвал, намиращ се на това място. И тук бяха регистрирани редица фрагментирани каменни сечива, свързани с добива (чукалки, хромели), но откритите на това място единични фрагменти керамика датират от периода на ранножелязната епоха. Същевременно трябва да се отбележи, че на различни места по повърхността на големия източен отвал се откриват ясно различими участъци, както с по-едри скални отломъци, така и със ситно счукана, дори смляна скална маса. Ако първите могат да се свържат с първичния рудодобив, при който се разбиват скалите, за да се извлекат богатите рудни минерализации, то във втория случай, по-скоро, трябва да се предположи, че в тези участъци са се намирали работни площадки, на които при преработка е била смилана

Обр. 1. Отвал по високите западни склонове на Ада тепе. Между скалните отломъци се открива керамичен материал, КБЕ

златоносната руда, а бедната на минерализация скална маса е била отделяна и изхвърляна. Целият източен склон на Ада тепе е отнет вследствие на дългогодишна експлоатация. На това място е бил практикуван открит способ на работа. Подробното обхождане на следите от рудните изработки и тяхното GPS-картиране даде възможност да бъдат направени някои първични изводи за начина на развитие на рудника и границите на експлоатация на по-богатите рудни минерализации.

Теренното обхождане в т. нар. зона №2 също даде интересни резултати. Освен известните от проучванията на д-р Нехризов обекти, намиращи се в непосредствените околности на възвишението, бяха регистрирани два нови обекта, разположени на високи тераси на левия бряг на р. Крумовица. В местността Чобанкьой, на площ от около 10-12 дка, бяха открити каменни разсипи, сред които се откриват фрагментирани хромели и чукалки. Керамичен материал не бе открит. Към настоящия момент предлагаме хипотезата, че на това мяс-

Обр. 2. Скална гробница в м. Асара, землище на с. Звездел

то се е намирала работна площадка, свързана с рудника. Втори обект беше открит на прехода между високата заливна тераса на Крумовица и склоновете в подножието на съвременния квартал Овчари, в м. Алфатлък. Тук на площ от около 2,5 – 3 дка бяха открити керамични фрагменти със средна до слаба концентрация, отнасящи се към късните фази на КБЕ или началните на РЖЕ. Обектът е синхронен на някои от ранните фази на експлоатация на рудника. Като работна хипотеза предполагаме, че става въпрос за малко открито селище, разположено близо до реката.

Теренните обхождания бяха продължени в землищата на селата Звездел и Седефче. В м. Асара, на около 1 км североизточно от съвременния рудник Звездел бе регистрирана неизвестна до този момент скална гробница (Обр. 2). Преди около 2 години тя е била обект на иманярска интервенция. В изхвърлената пръст се откриха единични керамични фрагменти, характерни за ранножелязната епоха.

Важни археометалургични резултати бяха постигнати при съвременния рудник Седефче и махала Снегово. На това място консултант на екипа бе Славейко Цонев, дългогодишен главен геолог на рудника. При участък Седефче-Север регистрирахме една халда от античен металодобив. Непосредствено под повърхността на силно раздробената скална маса се открива голямо количество дървени въглища, свързани с извършваното на това място металотопене. Бяха открити и единични фрагменти антична керамика, североизточно и западно на разстояние до 1-1,5 км. В последствие бяха регистрирани две големи укрепления (едното с площ от около 8 дка, другото с площ от над 40 дка, като картирането му не бе завършено). И при двете, стените са градени на сухо от обработени ломени камъни. Въпреки гъстата горска растителност при по-малкото от двете укрепления се откриха движими материали, които позволяват то да бъде датирано през късноантичния период.

Най-значимите следи от съществувалия в района древен рудодобив бяха регистрирани в участъка на Седефче-Юг. Южно от съвременната махала Снегово, на площ от над 50 дка, екипът картира многобройни входове от галерии, отвали, срутени сводове, плочести камъни за стриване на добитата руда и пр. (Обр. 3). Вероятно, комплексът е свързан с древните рудни разработки регистрирани и в участъка на Седефче-Север. Единичните керамични фрагменти отново можаха

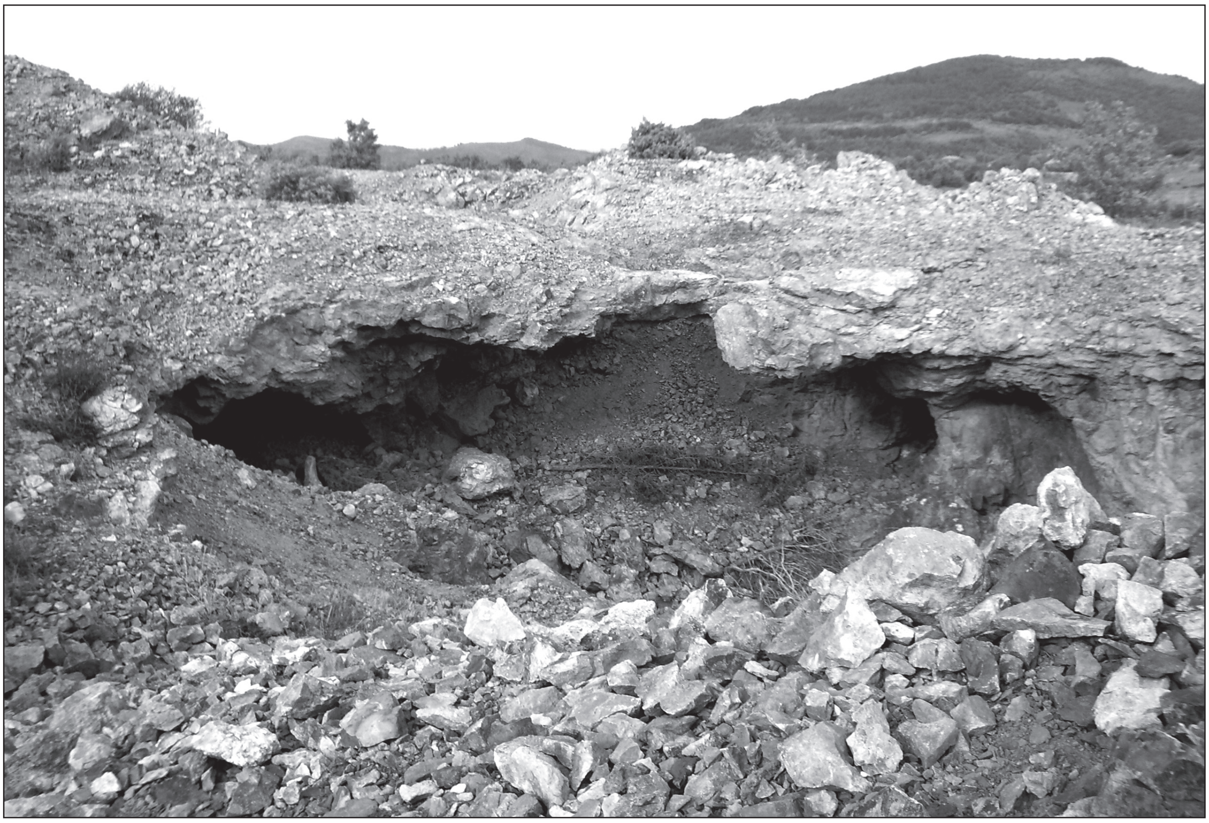

Обр. 3. Следи от античен рудодобив в района на съвременния рудник Седефче

да индикират дата в рамките на римската и късната античност. Голяма част от някогашните рудници са изкуствено запълнени с отработена, разтрошена скална маса, което показва, че веднага след изчерпването на дадени рудни жили, вероятно за пестене на място и за по-голяма сигурност, напуснатите забои са били запълвани. Ако някои от движимите находки дават възможност да се определи датата на последните фази на експлоатация, то все още не може да се каже кога е започнала експлоатацията на рудниците в района на Седефче.

Целият микрорайон на Седефче предлага много добра възможност за проучване в общ контекст не само на античните рудници, но и на пряко свързаните с тях укрепителна система, селища с техните некрополи и транспортна инфраструктура.

Литература:

Желев 2007: Д. Желев. Златно находище „Хан Крум", участък „Ада тепе". – В: В. Милев, Н. Обретенов, В. Георгиев, А. Аризанов, Д. Жерев, И. Бонев, И. Балтов, В. Иванов. Златните находища в България. София, 2007, 104 – 114.

Нехризов 2003: Г. Нехризов. Теренни обхождания на територията на общини Крумовград и Ивайловград през 2002 г. – АОР през 2002 г., София, 2003, 68 – 69.

Попов, Илиев 2006: Х. Попов, С. Илиев. Антични рудни разработки, западен склон на Ада тепе. – АОР през 2005 г., София, 2006, 154 – 156.

Jockenhövel, Popov 2008: A. Jockenhövel, H. Popov. Archaeometallurgical Surveys in the Eastern Rhodopes 2004-2006: Results and Perspectives for Development. – In: Ancient Mining in Turkey and Eastern Mediterranean. Atilim University, Ankara, Turkey, 2008, 251 – 269.

№10. ТЕРЕННИ ОБХОЖДАНИЯ В ЗЕМЛИЩАТА НА СЕЛАТА ВЪЛЧЕ ПОЛЕ, ОБЩИНА ЛЮБИМЕЦ И КАМИЛСКИ ДОЛ, ХУХЛА И ЛАМБУХ, ОБЩИНА ИВАЙЛОВГРАД

Албрехт Йокенхьофел, Христо Попов, Станислав Илиев, Кристиан Гроор

През 2008 г. започна работа по тригодишен международен българо-немски археометалургичен проект със страни: Национален археологически институт с музей – БАН и Вестфалски Вилхелмов университет, гр. Мюнстер, Германия. Първият микрорайон, в който се проведоха теренни обхождания, бе този на Крумовград и селата Звездел и Седефче, Момчилградско. В последствие работа продължи в микрорайона на селата Вълче поле и Камилски дол, като обхвана и малка част от землищата на Хухла и Ламбух. И тук за основа на първоначалната теренна работа послужи информация, придобита в хода на кампаниите 2004-2006 г. (Попов, Цинцов, под печат; Popov 2008, 386 – 391, Karte 2).

В местността Кутела, с помощта на GPS, беше картирана територията на регистрирания през 2006 г. открит рудник (Обр. 1), като бе установено, че неговата площ е около 24-25 дка. Подновиха се опитите да се открие местоположението на пещите за добив на желязо, за които индикации даваха откриваните в коритото на Права река многобройни фрагменти шлака. Интензивната речна проспекция и обследването на двата бряга на реката позволиха да се установи със сигурност местоположението на поне едно производствено съоръжение (общата концентрация на шлака и теренът предполага на това място да са разположени по-голям брой металургични пещи) и съществено да се стесни участъкът на издирване, в който е разположена друга пещ. Наблюденията показват, че има общи закономерности при топографията на този тип обекти. Пещите са били разполагани по терасите, а на места и по сравнително стръмните склонове, високо над течението на реката. Една от възможните причини за такъв избор е търсенето на високо експонирани места, където въздушните течения са подпомагали горивния процес. Всички регистрирани по течението на Права река пещи са сравнително близо разположени до рудника (0,2 до 1 км).

В северозападна посока на около 1,4 км, при водосбора на Дервентска с Шафранска река, бе регистрирано открито селище, разположено по левите надзаливни тераси на Дервентска река. Концентрацията на керамика варира от слаба до средна. Количествено преобладава керамиката правена на колело, а по-характерните фрагменти позволяват да бъде поставена дата в рамките на II – IV в.

Общите наблюдения за микрорайона на Вълче поле на този етап позволяват да се направят изводите, че в периода II-III в. сл. Хр. районът е бил интензивно обитаван, като отделни стопанства и по-големи или по-малки селища са разположени по течението на всички основни водоизточници. Към този период следва да бъде отнесена и проучената сондажно през 2005 г. железодобивна пещ северно от Вълче поле, в местността бай Маньова нива.

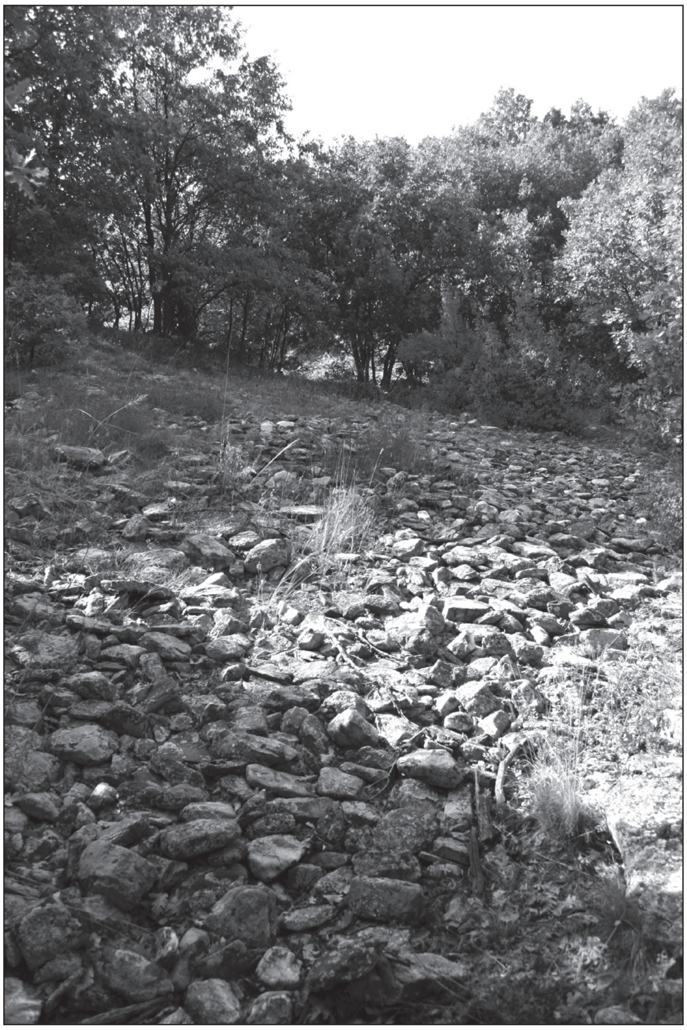

Обр. 1. Открит рудник в местността Кутела, землище на с. Вълче поле

Теренните обхождания бяха продължени в западна посока към местността Юрените. В този участък не бяха открити следи от антична рударска и металургична дейност. В м. Черешашки юрен бе регистриран обект с множество иманярски изкопи. В тях се откриват железни предмети и не характерни фрагменти керамика, изработена на колело. Поради лошите условия за наблюдение, на този етап, не бе възможно да се определят по-точно границите и хронологическите характеристики на обекта.

Северно от с. Дъбовец бе регистрирано открито селище от късната желязна епоха. Резултатът е важен, тъй като въпреки активните теренни обхождания в землището на с. Вълче поле през последните години, до този момент не бяха известни селищни структури от втората половина на I хил. пр. Хр. За целия микрорайон количествено акцентите все още падат върху периодите на ранната желязна епоха (X – VI в. пр. Хр.) и римската императорска епоха II-III в.

Северозападно от Вълче поле и северно от Дъбовец в местността Бахарова нива се отбелязва концентрация от археологически обекти, макар че заради гъстата растителност и не обработвания от много години терен откриването на характерни движими материали е много затруднено. Първичните огледи и информацията от местни жители трябва да бъдат прецизирани.

Теренните обхождания по десния бряг на р. Арда, в землището на с. Хухла показаха, че част от следите от човешка дейност по терена имат съвременен произход (добив на слюда в галерии, навлизащи във високия десен бряг на Арда).

През следващите кампании основно внимание ще бъде отделено на района, попадащ между селата Камилски дол и Вълче поле, където досегашните ни наблюдения показват, че са концентрирани голям брой рударски обекти.

Обр. 2. Фрагменти шлака, открити при регистриране местоположението на железодобивна пещ на левия бряг на Права река, м. Кутела

Литература:

Попов, Цинцов (под печат): Х. Попов, З. Цинцов. Предварителни археометалургични данни за района на селата Вълче поле и Камилски дол, Източни Родопи. – Известия на археологическия институт, XXXX.

Popov 2008: H. Popov. Archäometallurgische Prospektionen im Bereich de Dörfer Valče Pole und Kamilski Dol, Südbulgarien. – In: Durch die Zeiten… Festschrift für Albrecht Jockenhövel zum 65. Geburtstag, Internationale Archäologie, Studia Honoria, Bd. 28, 2008, 383 – 394.

№11. ТЕРЕННИ АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ОБХОДИ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА ЛЮБИМЕЦ

Станислав Илиев, Юлия Цветкова

През 2008 г. продължиха теренните археологически проучвания на територията на община Любимец за попълване археологическата карта на района.[1] Обходите се проведоха през месец октомври с ограничени средства, осигурени от община Любимец.

Проучванията се концентрираха в землищата на селата Васково, Георги Добрево и Йерусалимово. Целта беше да се покрие територия, не обхваната при предишни теренни проучвания в района (Попов, Илиев 2007; Нехризов, Илиев 2008б). При работата се спазваха принципите на методиката на тотално обхождане на територията, съобразени с географските дадености на терена, като бе обхваната площ ок. 15 кв. км.

---

[1] В обходите взеха участие студентите от СУ Валентин Василев, Юлия Димитрова и Васил Цанов, а като консултант – д-р Георги Нехризов.

Общият брой на новооткритите археологически обекти е 19, те се разпределят по вид така: долмени – 2, единични надгробни могили – 10, могилни некрополи – 4, селища – 3. Актуализирана е информацията на 1 обект, регистриран през 2004 г. (долменен некропол в м. Студената аязма). В хронологическо отношение най-ранните регистрирани обекти датират от РЖЕ (1 бр.), 1 от античния период, 2 от римската епоха, 1 от периода на късното средновековие. За 14 обекта хронологията не можа да бъде категорично установена, поради отсъствието на археологически материал на терена.

Най-висока концентрация на обекти – главно могилни некрополи и единични могили, беше установена по билото на удължен рид, с обща посока С-Ю южно от с. Васково. Документираните надгробни могили се характеризират, преобладаващо, с неголемите си размери – ок. 0,50 – 0,80 м във височина и диаметър ок. 6 – 9 м. Насипът им е каменно-землен, като на повърхността им се наблюдават средно-големи кварцити, вероятно от каменен кожух. Почти без изключение насипите им са нарушени от иманярски изкопи. Разположението им на терена позволява групирането им в могилни некрополи (от по 3 до 6 могили). Особено внимание заслужава регистрираният, в най-южната част на покритата територия, некропол от три могили. При него съоръженията се отличават с по-големите си размери – до 1,50 м във височина, а едната от тях – до ок. 4 м, със землен насип. В близост до този некропол и на ок. 100 м западно от него по склоновете на рида бе регистриран селищен обект. На терена се наблюдават два плитки иманярски изкопа, в изхвърлената пръст, от които се откриват множество археологически материали – основно строителна керамика, както и единични фрагменти от работени на колело съдове, хромели и ломени камъни, което дава основание да се предполага наличието на жилищни съоръжения, засегнати от изкопите. Откритите материали дават основание за датировката на селището в рамките на римската епоха. Вероятно отново във връзка с това селище е и регистрираният некропол от 6 ниски могили, развиващ се в продължение на ок. 100 м по протежение билото на рид на ок. 500 м СЗ от регистрираното римско селище.

Теренни обходи в община Любимец, 2008 г.

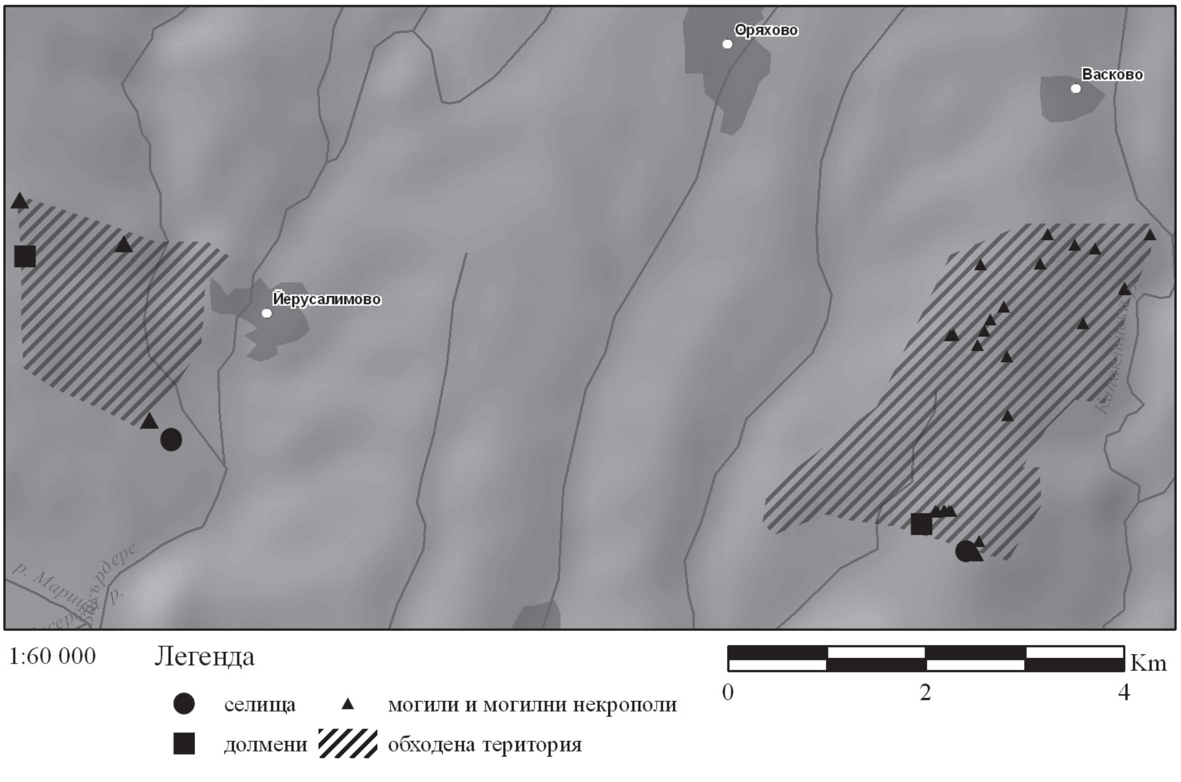

Югозападно от този некропол и в самия западен край на езика е регистрирана единична могила с височина от ок. 1,50 и диаметър ок. 10 м, в чието ЮЗ подножие, на 30 м е документиран сравнително съхранен долмен. На терена са запазени in situ три от плочите на камерата му (двете надлъжни и северната напречна, ориентирана по оста си СЗ-ЮИ). Покривана плоча се наблюдава отместена встрани непосредствено западно до съоръжението. Долменът вероятно е претърпял множество иманярски интервенции. Непосредствено пред него бяха открити фрагменти от питос.

В рамките на втората проучвана територия в землището на с. Йерусалимово също бе регистриран могилен некропол, състоящ се от две ниски могили (до 0,50 м). Те са от познатия за Сакар тип, по чиято повърхност, се наблюдава висока концентрация на кварцови камъни. Липсата на археологически материали обаче не позволява датирането му.

В западната част на обходената тук територия бе регистриран още един долмен, силно нарушен от иманярски набези или при прокарването на близко разположения черен път. Вероятната ниска могила, която го е покривала, е разрушена, а плочите на съоръжението са разпръснати безразборно в страни. В изкопите се откриват ограничен брой фрагменти, работени на ръка, принадлежащи на ранножелязната епоха, каквато дата се предлага за съоръжението.

В резултат на обхожданията бе допълнен броя на регистрираните и картирани археологически паметници на територията на общината. Това допринася за изясняването на организацията на древната селищна система в района и позволява някои предварителни обобщения, предвид резултатите и от предишните кампании (Нехризов, Илиев 2008). Общо броят на регистрираните до момента обекти е 72 бр. Това са преобладаващо надгробни могили (28 бр.), долмени (22 бр. и 8 долменни плочи, принадлежащи вероятно на разрушени съоръжения) и могилни некрополи (4 бр.). Трябва да се отбележи, че е твърде вероятно и някои от регистрираните могили да съдържат в могилния си насип долмени или долменоподобни цисти, какъвто е случаят с наблюдавани и проучени такива съоръжения в предишни години в района (Нехризов 2005; Нехризов, Илиев 2006; Нехризов, Илиев 2008а), което едни бъдещи археологически проучвания биха изяснили. Същевременно остава все още неизяснен характерът и хронологията на наблюдаваните на терена ниски могили, групирани понякога в некрополи, което също предоставя една бъдеща изследователска насока. Като начало прави впечатление топографията на некрополите, които са разположени основно по билните части на ридовете. Особен интерес представлява регистрираната висока концентрация на долмени или останки от такива по протежението на рида Баямлъка при с. Васково, което позволява обособяването там на няколко некропола (Нехризов, Илиев 2008).

Броят на регистрираните селищни обекти (4 бр.) не е голям, особено като се има предвид, че единият датира от късното средновековие. Ограниченият брой може да намери обяснение с факта, че не цялата територия все още е детайлно проучена. Не трябва да се отхвърля и възможността, че при регистрираните селища става въпрос за дълговременно обитавани такива. Такъв е случаят с документирания при кампанията обект в м. Бадемовата гора, датиран в един дълъг период от праисторията (енеолит) през РЖЕ до античността (Нехризов, Илиев 2008б).

Липсват регистрирани култови обекти в обходената територия. Хронологическите наблюдения, над разпределението във времето на регистрираните обекти, най-ранни следи от обитаване се регистрират за времето на енеолита. Като цяло в обхванатата територия липсват обекти от КБЕ. През РЖЕ се наблюдава едно интензивно развитие на селищната система в района, за което говори и броят на регистрираните долмени и други мегалитни съоръжения. Археологически проучените такива съоръжения в землищата на с. Оряхово и Васково позволяват датирането им, според най-ранните откривани в тях материали, във втората фаза на РЖЕ (Нехризов 2005; Нехризов, Илиев 2007). Районът продължава да е населяван и през античността, като наблюдаваната ситуация в развитието на селищната система се запазва.

Литература:

Нехризов 2005: Г. Нехризов. Спасителни разкопки на долмен при с. Оряхово, общ Любимец. – XXIV среща на музеите от Югоизточна България 1, 2005, 80 – 81.

Нехризов, Илиев 2006: Г. Нехризов, С. Илиев. Спасителни разкопки на надгробна могила с долмени при с. Васково, общ Любимец. – АОР през 2005 г., София 2006. 142 – 143.

Нехризов, Илиев 2007: Г. Нехризов, С. Илиев. Разкопки на долменен некропол в м. Баямлъка при с. Васково, общ Любимец. – АОР през 2006 г., София 2007. 180 – 183.

Нехризов, Илиев 2008а: Г. Нехризов, С. Илиев. Проучване на некропол от долмени в землището на с. Васково, общ Любимец. – АОР през 2007 г., София 2008. 159 – 162.

Нехризов, Илиев 2008б: Г. Нехризов, С. Илиев. Проучване на некропол от долмени в землището на с. Васково, общ Любимец. – АОР през 2007 г., София 2008. 781 – 783.

Попов, Илиев 2007: Х. Попов, С. Илиев. Теренни обхождания на територията на община Любимец през 2004 г. – Известия на РИМ-Хасково, 3, 2007, 48.

№12. ТЕРЕННИ ОБХОЖДАНИЯ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ЕНЕРГИЕН КОМПЛЕКС „МАРИЦА-ИЗТОК", ГР. РАДНЕВО

Пламен Караилиев

Теренните обходи бяха проведени през м. декември в землищата на селата Помощник и Мъдрец, Община Гълъбово и с. Овчарци, Община Раднево. В резултат на обходите е локализирано едно открито селище от римската епоха в м. „Топузовата кория", намираща се на 1800 м северозападно от с. Помощник. Селището се намира на полегато на запад, малко, планинско било. По повърхността на обработваемия терен се наблюдава средна концентрация на римска фрагментирана домакинска керамика. Площта, заета от селището, е приблизително 6 дка. Има малка могила с височина 0,50-0,60 м, отчасти, попадаща в североизточната му част. Диаметърът ѝ е 20 м. Тя е в обработваем терен, което я прави трудно различима.

Двата новооткрити обекта попадат в периферията на насипните работи на Рудник 1. Съществува реална опасност от приплъзване на земните маси, които могат да ги затрупат и унищожат. Те ще бъдат заложени в програмата за спасително археологическо проучване през 2009-2010 г.

В землищата на селата Мъдрец и Овчарци е проверена ивица с 200 м ширина и 5 км дължина, непосредствено застрашена от изкопните работи на Рудниците № 1 и 3. В землището на с. Овчарци е проверено състоянието на регистрираните паметници на културата, които могат да бъдат засегнати от напредването на минните работи. Установи се, че са в добро състояние и по повърхността им не се забелязват следи от иманярска намеса. Изработени са регистрационни талони на новооткритите обекти.

№13. ТЕРЕННО ИЗДИРВАНЕ НА АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ОБЕКТИ В ЗЕМЛИЩЕТО НА СЕЛО КОЗИЧИНО, ОБЩИНА ПОМОРИЕ

Йордан Михайлов, Красимир Кръстев

През 2008 г. ИМ-Поморие продължи изпълнението на програмата си за създаване на подробна археологическа карта на Община Поморие. Този път финансирането бе по проект на НЧ „Просвета", с. Козичино и предвиждаше комплексна експедиция включваща етнограф, историк и археолог.[1] Пред екипа бяха поставени няколко цели – издирване и документиране на публикувани и нови археологически паметници; издирване на документи от новата история на селото, както и събиране на спомени и лични преживявания на по-възрастното население; етнографски проучвания.

---

[1] Екипът на експедицията: Йордан Михайлов – ръководител (Исторически музей – Средец), Красимир Кръстев – зам. ръководител (Исторически музей – Поморие), Мирослав Класнаков (Регионален Бургаски музей), Елена Йорданова (историк при Исторически музей Поморие), Мария Демирева (етнограф при Исторически музей Поморие), Методи Димитров, Николай Трифонов, Радослав Генчев, Кремена Петрова, Калина Иванова (студенти във ВТУ Св.Св. „Кирил и Методий"), Велина Жекунова (студент в СУ „Св.Климент Охридски").

Теренните проучвания в землището на село Козичино са започнати още от К. Шкорпил в края на XIX век. Тогава той регистрира множество паметници, анализира ги и публикува само на базата на наблюдения по повърхността, т.е. без археологически разкопки. По-късно през 50-те и 60-те години на XX век селото и неговите околности се посещават от редица български учени, предимно филолози и етнографи и се поставя началото на серия научни трудове за село Еркеч[1] (Куцаров 2001). Особено внимание се обръща на говора на местното население, както и на специфичното облекло. В непосредствена близост до източната граница на землището на селото се намира известното Паницовско градище (Preshlenov 2001).

Хронологически най-ранният обект, открит през 2008 година, е селище разположено на южна незаливна тераса, в непосредствена близост до коритото на Еркешка река. Фрагменти керамика, изработени на ръка, се откриват само в границите на пътеки оставени от животни, както и по свличащия се бряг на реката. Предварителна датировка I хил. пр. Хр.

Следва обект „Бялото градище". Той бе открит при търсенето на обекта „Бялото градище", посетен и описан от К. Шкорпил в началото на XX век. Оказа се, че населението на село Козичино нарича Бяло градище съвсем друга местност. Обектът е разположен върху висок скален откос. Представлява крепост, с триъгълна форма, площ около 2 дка, чиито стени следват границите на терасата. Открити са множество фрагменти битова и строителна керамика, които предполагат датировка III-VI век. Обектът е системно унищожаван от иманяри.

По време на обхождането бяха документирани 5 землени вала. Най-впечатляващ е валът в местността Кохови ниви. Височина 5 м, ширина на терасата 3 метра, ровове от двете страни, този от юг е широк 5 и дълбок 2 метра. В него са вградени четири кули, изградени от камък и тухли. Обектите са известни на науката и са изчерпателно анализирани в литературата (Рашев 1982).

Обект Бодуровото (Кохово) градище, описано от К. Шкорпил като „Бяло градище" (Шкорпил 1930, 214), бе посетен с цел изготвяне на регистрационни картони за АКБ. Обектът е много добре описан от първооткривателя му и може би единствения принос от наша страна бе замяната на мерките от крачки в метри.

Археологическите паметници, открити и документирани през 2008 година, достигнаха 24 на брой. Екипът планира да продължи обхожданията в землището на село Козичино и през 2009 година.

Литература:

Куцаров 2001: П. Куцаров. Еркеч. Бургас, 2001.

Рашев 1982: Р. Рашев. Старобългарски укрепления на долния Дунав (VII-XI в). Варна. 1882.

Шкорпил 1930: К. Шкорпил. Стратегически постройки в Черноморската област на Балканския полуостров. Част II. – Byzantinoslavica, 1930, 197 – 230.

Preshlenov 2001: H. Preshlenov. A late antique pattern of fortification in the eastern Stara Planina mountain (the pass of Djulino). – Archaeologia Bulgarica, V, 2001, 3, 33 – 43.

---

[1] Старото име на село Кизичино. Сред местното население, както и в цяла Бургаска област продължава да се използва името Еркеч.

№14. ТЕРЕННО АРХЕОЛОГИЧЕСКО ОБХОЖДАНЕ В ЗЕМЛИЩЕТО НА ГР. КИТЕН, ОБЩИНА ПРИМОРСКО

Методи Даскалов, Кръстина Панайотова

Теренното археологическо обхождане имаше за цел да актуализира информацията в АИС „АКБ" от 1992 г. и да се регистрират неизвестни до този момент археологически обекти в землището на гр. Китен. Беше проведено през месец април 2008 г. от специалисти от НАИМ – БАН, Регионалния музей – гр. Бургас и студенти от магистърската и докторантската програма на Специалността Археология в СУ „Св. Климент Охридски". Картният материал е изработен от инж. Атанас Каменаров.

Една част от регистрираните обекти попадат в общински земи и горски фонд, други – в частни парцели, доскоро обработвани, сега използвани за пасища. Обектите са отразени и върху кадастралния план, копие, от който е предоставен в общината и кметството с цел уведомяване на собствениците при евентуална промяна статута на земята. Финансирането е в рамките на съвместен проект на кметството в Китен и Програмата ФАР за развитие на гражданското общество: „Пилотен проект Китен: икономическа оценка на не пазарните ползи от културното наследство" (http://heritage-bg.org/).

В хода на теренното обхождане бяха регистрирани 12 археологически обекта. Най-общо те могат да бъдат разделени на селищни и надгробни могили. Към селищните се отнасят означените с номера: 1, 2, 3, 5 и 11, както и данните за селище на територията на могилен некропол №2. Всички те с изключение на обект №1 могат да се отнесат към периода IV – VI в., като повече данни има за №2 – вероятно това е църква от периода на ранното християнство. Всички те се разполагат на

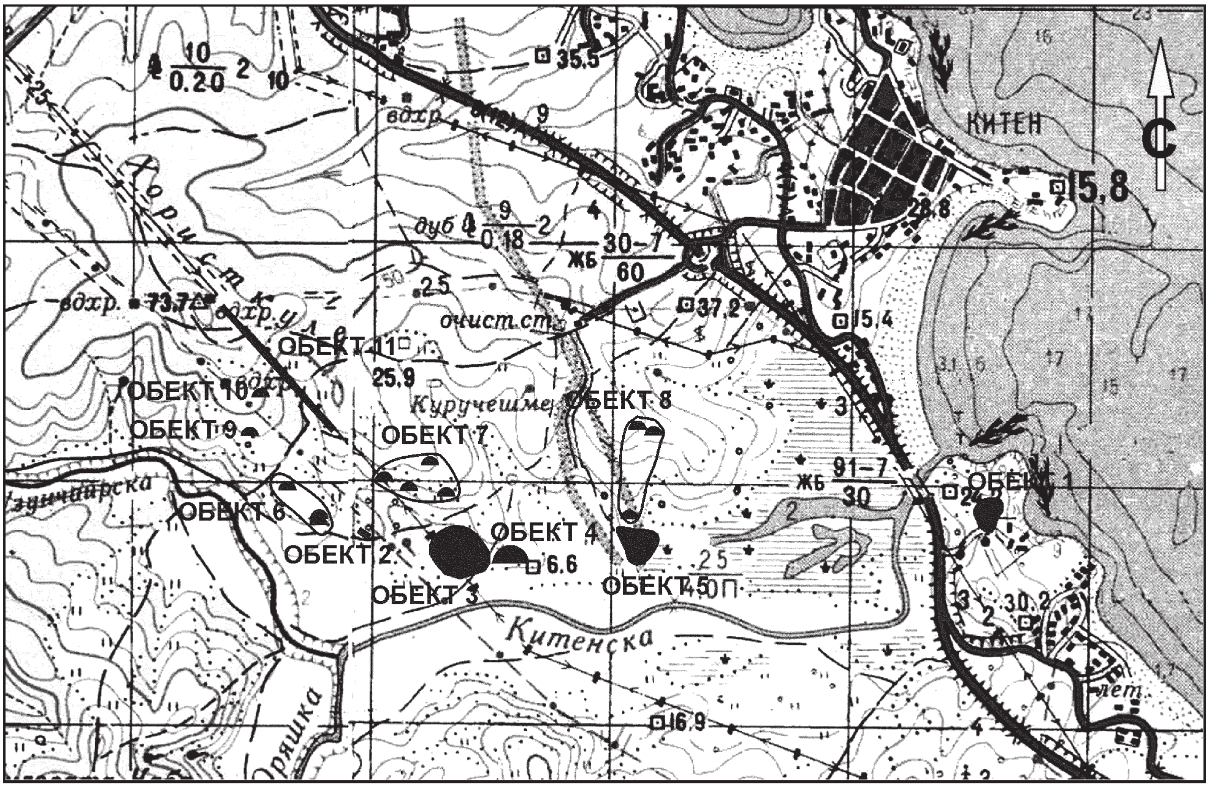

Обр. 1

незаливни тераси на р. Караагач. Културно-историческото определяне на повечето от тях е въз основа на характерната строителна и битова керамика.

Обект №1 е от периода XVIII-XIX в., за което се съди по фрагменти с характерна глазура и част от глинена лула. Разположен е на сравнително висока тераса, южно от устието на Караагач (до 24-26 м надморска височина).

Отделни надгробни могили са обекти с № 4, 9, 10. Първата се различава по размери и вероятно е от предримската епоха. Всички могили се разполагат на терени със слаб наклон към изток и юг.

Обектите, означени с № 6, 7, 8 и 12 са могилни некрополи. Те се състоят от по 3-4 (при № 12 – вероятно повече) могили, с характерните за Странджа параметри: височина не повече от 1-1,20 м и диаметър – до 11-13 м. В насипа на повечето от тях преобладават камъните (доколкото може да се съди от визуалните наблюдения). Въз основа на досегашни проучвания може да се предположи датировка в рамките на късноримския период. В тези хронологични граници предпазливо могат да бъдат поставени и отделните могили с № 9 и 10.

Част от регистрираните обекти, намиращи се в частни земи: някои от могилните некрополи, както и селищните обекти, могат да бъдат застрашени от бъдещо строителство при евентуална промяна статута на земята, за което са уведомени съответните местни власти.

№15. ТЕРЕННИ ОБХОЖДАНИЯ В РАЙОНА НА СЕЛАТА БОСНЕК И ДОЛНА СЕКИРНА, ОБЛАСТ ПЕРНИК

Филип Михайлов

През втората половина на месец май 2008 г., съвместно с А. Бакъмска, бяха обходени част от землищата на селата Боснек и Д. Секирна. Обходена е територия около 3,5 кв. км, условно обозначена на картата (Обр. 1). Регистрирани са 3 археологически обекта.

Тотално е обходен целият северен и западен склон на връх Свети Петър, до р. Своге. Обходена е и цялата южна тераса на върха. В източния ѝ край е локализиран вал широк около 2 м и дълъг около 120 м. По-голямата част от вала е обезличена от вторична иглолистна растителност, черен път и оран и е трудно различима.

Обходена е територията до м. Голяма калугерска могила, включително връх Крайната чука. На терена между върховете Свети Петър и Крайната чука се забелязват десетина позитивни форми, които е по-вероятно да са естествени скални издигания, засипани с почва при ерозията на терена. Самата Голяма калугерска могила, вероятно, също представлява подобна геоложка форма. Археологически обекти от северното, западното и южното подножие на връх Свети Петър не бяха регистрирани.

По време на обхождането бяха документирани два известни, но нерегистрирани в АКБ обекта (Джонова 1983, 70, кат. №190). В двора на бившето училище на с. Д. Секирна, в м. Могилата, на около 600 м югоизточно от центъра на селото, се намира позитивна структура. Тя е разположена на надзаливна тераса между основния приток на р. Светля и негов десен ръкав, на надморска височина около 760 м. Позитивната структура е висока около 1,5 м, дълга 20 м и широка 12 м, ориентирана изток-запад. На терена се забелязват множество ломени камъни и строителна керамика, събрани на купчини при някогашната оран, и голям каменен блок, с форма на паралелепипед, вероятно прагов камък със следи от две дупки за осите на вратата. Предвид ориентацията и размерите, вероятно структурата е от раннохристиянска базилика, чиято суперструкция е запазена поне до 1 м височина.

На около 45 м североизточно от описаната сграда се намира могила с диаметър около 40 м и височина около 5 м.

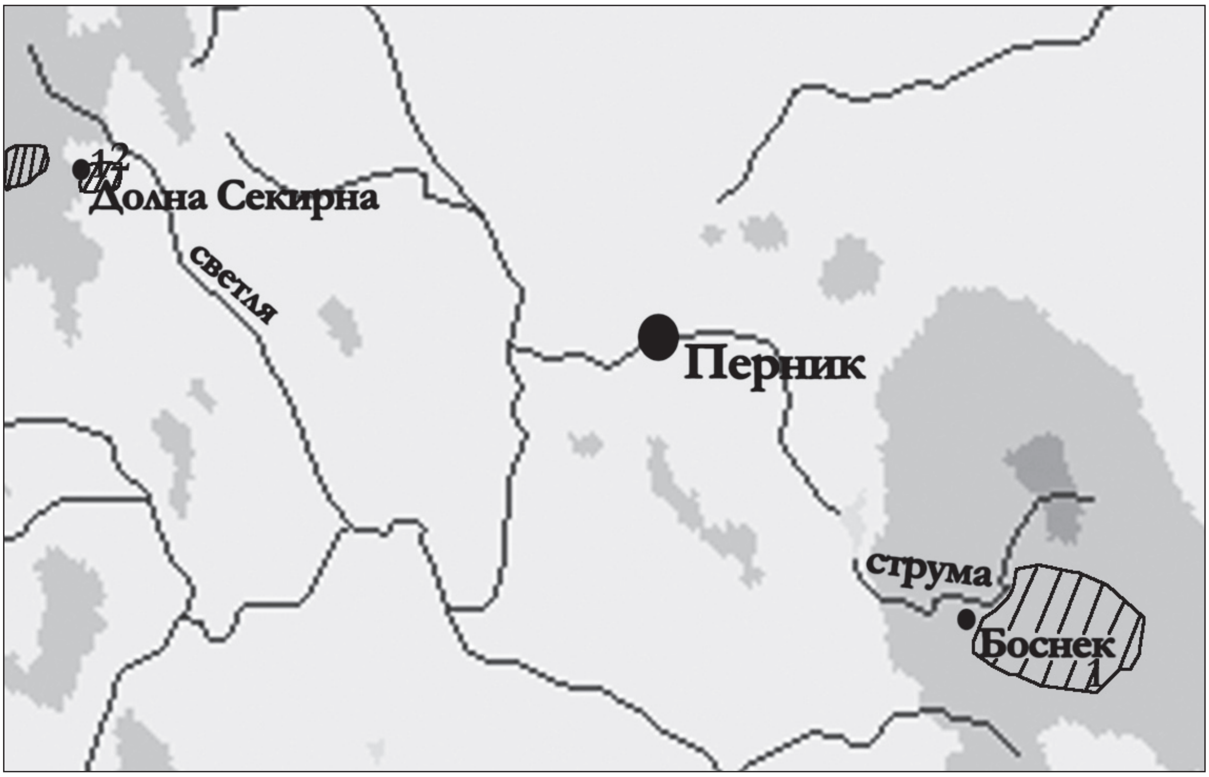

Обр. 1. Ситуационна карта на селата, в чиито землища са проведените обхождания, с условно обозначена обходена територия и регистрирани обекти

Частично е обходен левия бряг на р. Струма, намиращ се югоизточно от с. Боснек, по-конкретно участъка между билото на р. Струма и вододелния рид на връх Петрус, югоизточно до м. Вировете. На черния път, свързващ с. Боснек с Г. Диканя, са намерени два фрагмента средновековна битова керамика със загладени ръбове. Не е локализирано селище, от което да произхождат.

На западния край на вододелен рид, чиито най-висок връх е Петрус, е регистрирано скално светилище от I хил. пр. Хр. и укрепено място от периода на късната античност и средновековието. Вероятно, обектът е бил свързан и с широко застъпения в района металодобив и обработка.

От изявената, самотна, скала има изложение към цялото Радомирско поле и долината на р. Арката (Блато), планините Голо бърдо, Рудини, Люлин до Конявска планина. От източната страна на скалата се намира извор. От югоизточната ѝ страна, върху ерозирал, възможно подравняван скален отцеп, се забелязва дълбоко дъговидно изсичане – възможно част от соларен знак. В северното и западното подножие на скалата се забелязват останки от укрепителна стена. В северозападния край на скалата иманяри са разкрили част от сграда, изградена от ломени камъни, споени с бял хоросан. Откритата в иманярските изкопи битова керамика е от I хил. пр. Хр., периода на късната античност и средновековието. От късноантичния период се открива и строителна керамика.

Литература:

Митова-Джонова 1983: Д. Митова-Джонова. Археологическите паметници в Пернишки окръг. София, 1983.

№16. ТЕРЕННО АРХЕОЛОГИЧЕСКО ОБХОЖДАНЕ В ЗЕМЛИЩЕНО НА СЕЛАТА ЕЛЕШНИЦА, БАНЯ, ГОРНО И ДОЛНО ДРАГЛИЩЕ В ОБЩИНА РАЗЛОГ

Илия Кулов, Цветана Комитова

Теренните обхождения за регистриране на археологически паметници на територията на община Разлог се проведоха от 07.10. до 20.10.2008 г. В тях взеха участие И. Кулов – ръководител, и н.с. Цв. Комитова от РИМ – Благоевград, И. Тантилов и Хр. Манова – уредник в ИМ – Разлог. Средствата за обхожданията са осигурени от Община Разлог.

При обхожданията беше спазена методиката за тотално обхождане в равнинните части на терена, а за наличието на археологически обекти в планинските части района използвахме събраната информацията от местното население. Обходени бяха землищата на селата Елешница, Баня, Долно и Горно Драглище. Бяха довършени обхожданията и в землищата на с. Бачево и на гр. Разлог. Трябва да отбележим, че землището на с. Елешница преди е принадлежало към община. Белица, но сега е към община. Разлог. Това трябва да се има предвид, когато се търси справка в АКБ.

В така обходените землища са регистрирани 40 археологически обекта от различни епохи. По селища и по характер те се разпределят както следва:

с. ЕЛЕШНИЦА

Об.№	Местност	Вид обект	Епоха	Инв. №
1.	Тузлата	надгробна могила?	V – IV в.пр.Хр.	54/1-3
2.	Седруле	селище	Античност	55/1-18
3.	Спасова църква	култов комплекс	Късна античност	62/1-14
4.	Градището	крепост	Късна античност	64/1-10
5.	Полене	селище	Античност	65/1-7
6.	Св. Илия, Небуш	надгробна могила	Античност	
7.	Небуш	селище	Античност	67/1-6
8.	Могилата	надгробна могила	Античност	
9.	Делниците	селище	ранен неолит, РЖЕ, к. античност	68/1-4
10.	Калника	селище	Античност	70/1-5
11.	Кара кая	светилище	РЖЕ, античност	71/1-9

с. БАНЯ

Об.№	Местност	Вид обект	Епоха	Инв. №
1.	Бресто	поселение	КБЕ/ РЖЕ	38/1-74
2.	„Св. Неделя”	параклис	късно средновековие	
3.	Турската баня	баня	Възраждане	
4.	Римската баня	баня	Възраждане	
5.	Селището	селище	Античност	39/1-9
6.	Голямата чука	единична постройка	КБЕ/ РЖЕ	40/1-6
7.	Малката чука	единична постройка	КБЕ/ РЖЕ	42/1-15
8.	Улицата източно от училището	селище	Античност	43/1-3
9.	Садих	единична постройка	Античност	44/1-15
10.	Раковец	селище	късна античност	45/1-4

с. ДОЛНО ДРАГЛИЩЕ

Об.№	Местност	Вид обект	Епоха	Инв. №
1.	„Св. Атанас”	оброчище	късно средновековие	
2.	Спасова църква	параклис	късно средновековие	
3.	„Спасова църква” Детелината	селище	късна античност	46/1-5
4.	„Св.Богородица”	параклис	късно средновековие	
5.	„Св.Тройца”	параклис	късна античност, късно средновековие	47/1-2
6.	Съботиница	надгробна могила	Античност	
7.	„Св. Илия”	параклис	късно средновековие	

с. ГОРНО ДРАГЛИЩЕ

Об.№	Местност	Вид обект	Епоха	Инв. №
1.	Черешата	некропол	Античност	48/1-18
2.	Трънаците	селище	Античност	50/1-7
3.	Аляница	селище	късна античност	51/1
4.	„Св. Георги”	оброчище	късно средновековие	
5.	„Св. Троица”	оброчище	късна античност, късно средновековие	52/1-2
6.	„Св.Богородица”	оброчище	късно средновековие	
7.	Бърдото	некропол	късна античност	53/1-2
8.	Шабаново блато	надгробна могила	Античност	

С обхождането на тези землища приключи и дейността на експедиция „Мехомия”. Според характера и хронологическите параметри регистрираните обекти се разпределят по следния начин:

Хронологически периоди	Селище	Поселение	Единична постройка	Плосък некропол	Могили	Единични гробове	Светилище	Крепост	Култов комплекс	Църква	Параклис	Всичко
Ранен неолит	1											1
КБЕ/ РЖЕ		1	2									3
КЖЕ		2										2
РЖЕ							4					4
елинизъм		1			4	1						6
античност	22		1	2	7							32
късна античност	3			1				3	1			8
средновековие										17		17
късно средновековие											10	10
ВСИЧКО	26	4	3	3	11	1	4	3	1	17	10	83

Изводи:

1. Регистрираните обекти се намират на надморска височина между 800 и 1300 м. С най-високо надморско ниво е регистрираната средновековна църква в м. Св. Богородица, с. Добърско светилищата в м. Гергева скала край с. Бачево и в м.Кара кая край с. Елешница.

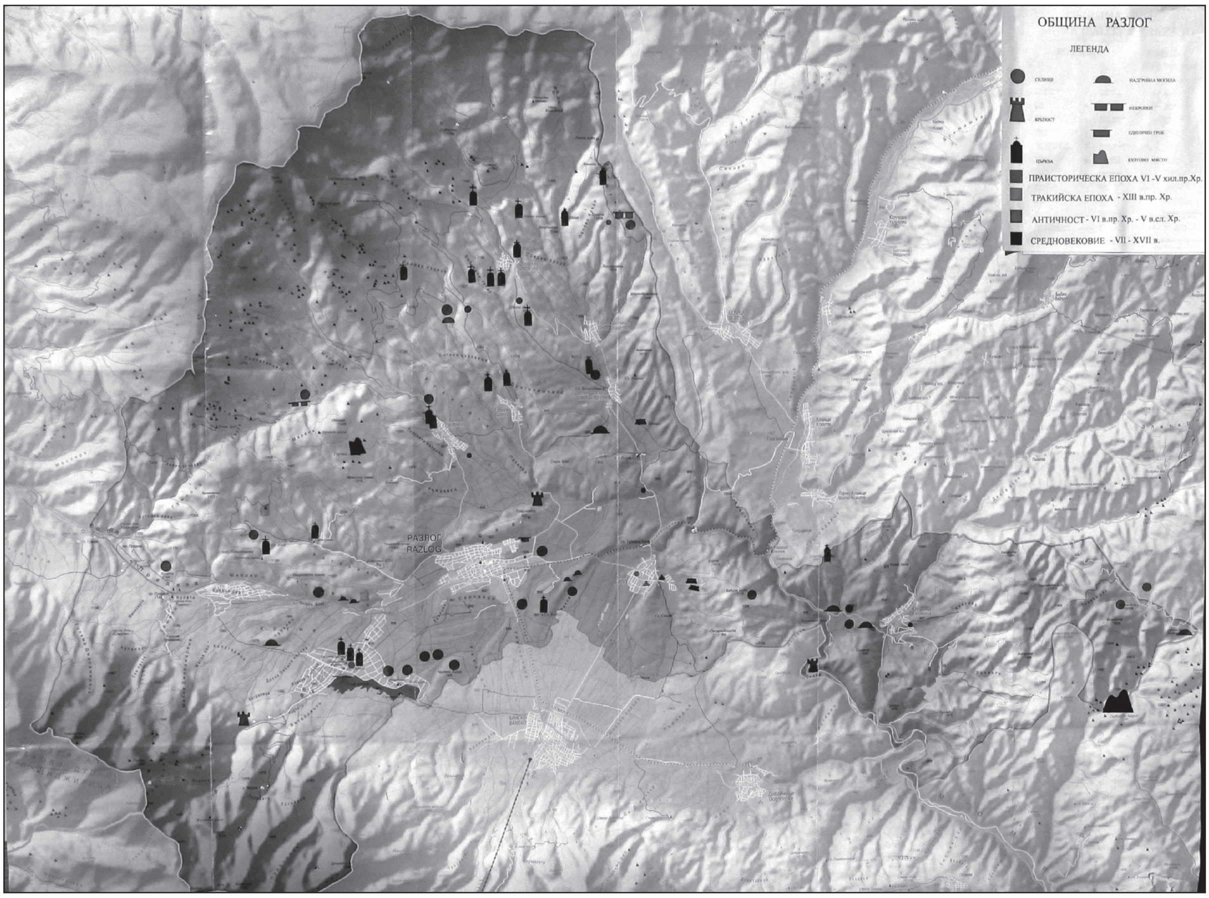
ОБЩИНА РАЗЛОГ
ЛЕГЕНДА
СЕЛИЩЕ
НАДГРОБНА МОГИЛА
КРЕПОСТ
НЕКРОПОЛ
ЕДИНИЧЕН ГРОБ
ЦЪРКВА
КУЛТОВО МЯСТО
ПРАИСТОРИЧЕСКА ЕПОХА VI -V хил.пр.Хр.
ТРАКИЙСКА ЕПОХА - XIII в.пр. Хр.
АНТИЧНОСТ - VI в.пр. Хр. - V в.сл. Хр.
СРЕДНОВЕКОВИЕ - VII - XVII в.
РАЗЛОГ
RAZLOG

2. По-голяма част от обектите се намират в равнината, като преобладаващи са обектите от античната епоха, следват тези от средновековието, а в останалите епохи са по-малко.

3. Античните селища във височинните терени са разположени по полегати склонове с източно или югоизточно изложение. В равнината са разположени на равнинни или леко наклонени тераси в близост до реките протичащи през Разложката котловина.

4. През средновековието преобладават обектите с култов характер. Това са предимно църкви и параклиси. Впечатляващо е тяхното разположение в южните склонове на Рила планина. По всяка вероятност това е свързано с път, който през планината е водел за Рилския манастир.

5. Крепостите са обикновено на естествено защитени височини разположени непосредствено над долините на реки. Те не са с големи размери и по всяка вероятност са изпълнявали контролно-наблюдателни и по-малко отбранителни функции.

6. Трябва да отбележим, че според обходената площ количеството на археологическите обекти би трябвало да е по-голямо. Една от причините е невъзможността за наблюдение в самия терен. Обработваните някога терени сега са изоставени и са обрасли с гъста тревиста растителност. Това затруднява наблюденията и част от обектите остават неоткрити.

№17. ТЕРЕННИ АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ОБХОЖДАНИЯ В ЗЕМЛИЩАТА НА СЕЛАТА ГАБРОВО, БЯЛО ПОЛЕ, РИЛЦИ И ДЪБРАВА В ОБЩИНА БЛАГОЕВГРАД

Малгожата Гребска-Кулова, Илия Кулов, Цветана Комитова, Маргарита Андонова

През 2008 г. са проведени археологически обхождания в землищата на селата Габрово, Бяло поле, Рилци и Дъбрава в Благоевградската община. Обходена е площ от 43 кв. км и са регистрирани 19 археологически обекта (Обр. 1). Освен археолози от РИМ – Благоевград, в обхожданията взе участие А. Стоицов – абсолвент по археология от СУ. Теренните обхождания са финансирани от РИМ-Благоевград.

с. Габрово. В землището на с. Габрово са регистрирани 4 археологически обекта: средновековна църква, две антични крепости и едно антично селище. Всички обекти се намират в долината на р. Габровчица. Църквата и двете крепости са известни в литературата от по-ранни обхождания (Дремсизова-Нелчинова 1978, 53; Цветков 2000, 22-23).

Средновековната църква (обект 1) е еднокорабна и едноапсидна. Ориентирана е по посоките на света. Размерите на църквата са: 6,80/5,65 х 1,58/2,33 м. Старият градеж е запазен до височина 2,20 м. Църква е датирана в XIII-XIV в.

Едната крепост (обект 2) е локализирана на югозапад от селото, на място където започват стръмните склонове на Влахина. Втората крепост (обект 3) (Обр. 2) е в североизточна посока от селото, на мястото където се събират реките Габровчица и Здравечка. На най-високата точка на възвишението сега се намира параклис „Св. Харалампий". Ниско в долината на р. Габровчица, на 1 км западно от крепостта, се намира и селище от античната епоха (обект 4).

с. Бело поле. В землището на Бело поле е регистриран само един обект (обект 5) – надгробна могила. Тя се намира в края на висока надзаливна тераса, на 400 м от р. Струма в източната

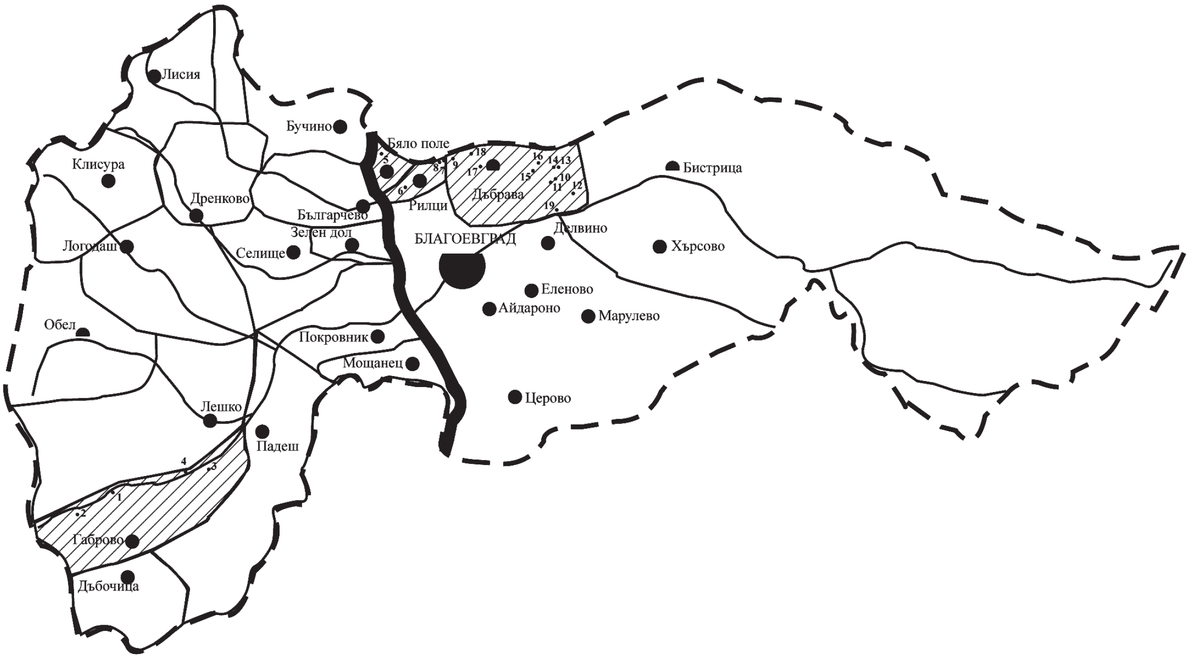
Лисия
Бучино
Бяло поле
Клисура
Дренково
Българчево
Зелен дол
Рилци
Дъбрава
Бистрица
Логодаш
Селище
БЛАГОЕВГРАД
Делвино
Хърсово
Еленово
Айдароно
Марулево
Обел
Покровник
Мощанец
Церово
Лешко
Падеш
Габрово
Дъбочица
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19

Обр. 1. Територията на Община Благоевград. Землищата обходени през 2008 г. и регистрираните обекти

Обр. 2. с. Габрово, м. „Св. Харалампи": обект 3 – антична крепост

посока. Самата могила има куполовидна форма, диаметър около 20 м и височина около 2,50 м. В центъра има голям иманярски изкоп с размери 2 х 1,5 м и дълб. 1,80 м. В профила на този изкоп се вижда, че могилата има земен насип, като на отделни места има единични дребни и средно големи камъни. В близост до нея е намерен един фрагмент от антична паница.

с. Рилци. В землището на селото са регистрирани 3 обекта от античната епоха: 2 надгробни могили и едно селище. Едната могила (обект 6) се намира от северната страна на мотел „Рилци". Тя е с диаметър около 20 м и височина около 3 м. Останалите два обекта се намират в непосредствена близост един до друг и допират до старото шосе, свързващо Благоевград и Бараково. Обект 7 представлява поселение, разположено на речна тераса на малка река, течаща в Талки андък. В западния край на това поселение се намира огромна надгробна могила (обект 8) с куполовидна форма, диаметър около 50 м и височина около 10 м. В южната част личи стар изкоп, вероятно останал от опита на местното археологическо дружество в Благоевград в началото на 30-те години на миналия век да проучва могилата (Цветков 2000, 18). В насипа не е намерен археологически материал.

с. Дъбрава. Землището на Дъбрава е частично обходено през 1994 г. и тогава са регистрирани 5 надгробни могили и селище разположено в близостта до дерето Талки андък. В резултат от обхожданията, проведени през 2008 г. са регистрирани 10 обекта. Към тях трябва да се прибави некрополът (обект 19), разрушен от строителни изкопи в м. Бачиново и регистриран по сигнал в началото на февруари 2008 г. Всички обекти са от античната епоха. Регистрирани са 2 крепости, 3 надгробни могили, един плосък некропол и 5 селища. Една от крепостите (обект 9) се намира при западния изход на дерето Талки андък. В непосредствена близост до нея се намират обект 7 и 8 в землището на с. Рилци, както и огромно селище, приемано от някои за тракийската Скаптопара. В тази част на землището се намира и обект 18 – селище от античната епоха.

Втората крепост (обект 12), заедно с 2 надгробни могили (обекти 10 и 13), 1 плосък некропол (обект 19) и 4 селища (обекти 11, 14, 15, 16) се намират в източната периферия на землището. Между двете концентрации е регистрирана още една надгробна могила (обект 17).

Заключение

В резултат на теренните обхождания проведени през 2008 г. на територията на община Благоевград се установи че:

1. Почти всички обекти регистрирани през 2008 г. са от античността и само един обект – църквата в с. Габрово, е от средновековието.

2. Южните покрайнини на този микрогеографски регион трайно са заселени през античната епоха.

3. Регистрираните обекти в землището на с. Габрово, в долината на река Габровчица много ясно очертават пътя, водещ на запад към долината на Вардар. Засега може да се твърди че този път е използван през античната епоха.

4. Голяма концентрация от антични обекти се намира в землището на с. Дъбрава. Тук се локализира и тракийското селище Скаптопара. Тези данни със сигурност показват, че левият бряг на Струма е много гъсто заселен през античността, а дерето Талки андък е използвано като важна връзка водеща към долината на Места.

4. В материала, събран в крепостта „Чукарето” (обект 12) в Дъбрава, има данни за праисторическата епоха, което показва, че това стратегическо място е използвано и в по-ранни периоди. Само археологическите проучвания на това място биха дали по-голяма яснота върху този проблем.

Литература:

Дремсизова-Нелчинова 1978: Ц. Дремсизова-Нелчинова. Археологически паметници в Благоевградски окръг. София, 1987.

Цветков 2000: Б. Цветков. Благоевград. Страници от минатото. София, 2000.

№18. ТЕРЕННИ ОБХОЖДАНИЯ В ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА КОСТИНБРОД ПРЕЗ 2008 Г.

Венцислав Динчев

Теренните обхождания се осъществиха през първата половина на м. август, във връзка с проект за развитието на туристическия потенциал на културно-историческото наследство на община Костинброд. В тях участваха н.с. А. Чолакова от НАИМ – БАН (зам. ръководител) и студенти. Посетени бяха най-известните археологически обекти в територията на общината, без тези, при които е в ход същинското им проучване чрез разкопки (Обр. 1). Допълнени и/или коригирани са данните за повечето от посетените обекти.

С най-ранна хронология е селищната могила в северната част на с. Петърч (Обр. 1.1). Размерите ѝ са около 100 (север – юг) х 75 м. Височината ѝ в момента е към 3-3,5 м. Изглежда, че е натрупана основно през каменно-медната епоха (Петков 1939, 307).

Районът на помпената станция, западно от с. Опицвет, където са изворите на р. Блато, е богат на археологически останки и материали от различни епохи (Обр. 1. 2, 3, 8, Обр. 2). Най-ранните сред тях са от бронзовата епоха (Обр. 1. 2). Добитата нова информация позволява да се твърди, че площта на съответното селище е била значителна. Днес най-добре познато е местното археологическо наследство от римската и късноантичната епоха. Така известният античен обект при изворите на р. Блато (Обр. 1. 3) – пътна станция със селище (и светилище ?), също се оказа значително по-голям по площ, отколкото се предполагаше досега. В ново регистрирания му западен сектор има останки от постройки, градени с хоросан, и се намират битови материали от II-

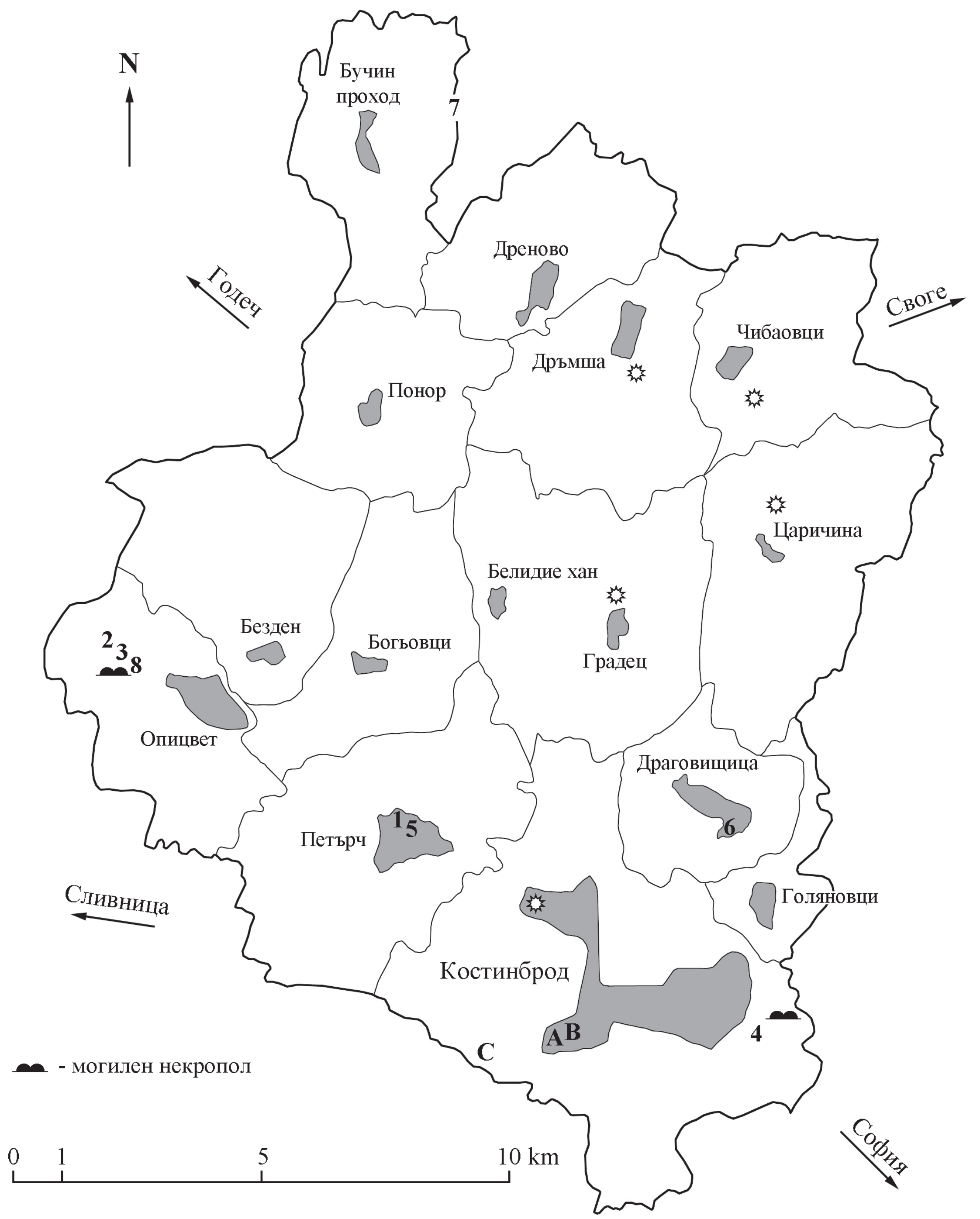
N
Бучин проход
7
Годеч
Дреново
Своге
Чибаовци
Дръмша
Понор
Царичина
Белидие хан
Безден
Богьовци
2
3
8
Градец
Опицвет
Драговищица
1
5
Петърч
6
Сливница
Голяновци
Костинброд
A
B
4
C
- могилен некропол
0
1
5
10 km
София

А и **В** - резиденция Скретиска (IV-V в.) и крепост Кратискара (VI в.)
С - пътна станция Скретиска (IV-V в.) и участък от главен античен път
(А, В и С - обекти в процес на същинско проучване чрез разкопки)
1 - праисторическа селищна могила (V-IV хил. пр. Хр.);
2 - селище от бронзовата епоха (III-II хил. пр. Хр.); **3** - пътна станция и селище
от II-IV в.; **4** - селище от II-IV в.; **5** - представителна сграда (светилище ?) от II-IV в.;
6 - крепост в границите на II-VI в.; **7** - крепост в границите на IV-VI в.;
8 - средновековно селище (XIII-XIV в.)
☼ - непотвърден или неизяснен засега селищен или архитектурен обект

Обр.1. Карта с най-значимите известни археологически обекти на територията на община Костинброд

IV в. сл. Хр. За съжаление, тук доскоро е имало масирана иманярска инвазия. В местния параклис „Св. Йоан", който лежи върху останките на по-голяма и по-ранна (антична ?) сграда, се използва за алтарна маса античен варовиков постамент със значителни размери. В обекта са намирани случайно и други архитектурни детайли, а също оброчни плочки на Тракийския конник (Шкорпил, Шкорпил 1892, 77; Добруски 1894, 86-87) и пътна колона с гръцки надпис от времето на Септимий Север (Ognenova 1964).

Друг значителен селищен обект от същото време е локализиран в м. Примичур, в източните покрайнини на Костинброд (Тодоров 1983, 12, 29-30) (Обр. 1.4). И тук инцидентно открити посветителни паметници свидетелстват за наличие на езическо светилище (Шкорпил, Шкорпил 1892, 62-63; Mihailov 1966, 88 – 90, №№ 2017, 2018, 2020). Днешното състояние на терена на обекта, обаче, не дава възможност за по-прецизни наблюдения. Не се увенча с успех и опитът за точна локализация на предполагаемото светилище на Сабазий в бившето с. Маслово (днес – в кв. Обединение на Костинброд) (Иванов 1961).

В двора на функциониращата църква върху селищната могила в с. Петърч се пазят антични архитектурни детайли и части от каменни квадри от същия материал (варовик). Те дават основание да се допусне наличието тук на неподозирана досега представителна сграда от римската епоха – може би езическо светилище (Обр. 1.5).

В м. Градището в южната периферия на с. Драговищица, до левия бряг на р. Крива (Обр. 1. 6; Обр. 3), се намират останките на крепост от римската и/или късноантичната епоха (Димитрова 1963). Площта на крепостта е била не повече от 4-5 дка. Днешното състояние на терена не дава възможност за по-прецизни наблюдения.

В м. Градището на границата на землищата на с. Бучин проход и с. Завидовци (към община Своге), върху невисоко, но открояващо се в района, възвишение (Обр. 1. 7) има останки от малка крепост. Площта ѝ е не повече от 2 дка. Градежът на стените ѝ е с камъни, споени с хоросан. Откритата битова керамика позволява датирането на крепостта в късната античност (IV – VI в.). За съжаление и в този случай, възможностите за наблюдение са резултат от иманярска дейност и съвременно строителство.

Косвени данни за обект/и от римската и късноантичната епоха са добити за района на с. Градец. В селското читалище се пази снимка на медна монета на Проб (276 – 282), а в двора на местния параклис „Св. Георги" има част от антична колона. В района преди години е открит каменен кратер с посветителен надпис на Асклепий (Гочева 1967). Вероятно място на обекта (или на един от обектите) е м. Градището непосредствено на север от селото (Обр. 1), която е значително по площ възвишение със залесени склонове.

изглед от юг

Обр. 2. Районът при изворите на р. Блато, западно от с. Опицвет, с останки от селища от бронзовата епоха, от римската епоха и от времето на Втората българска държава

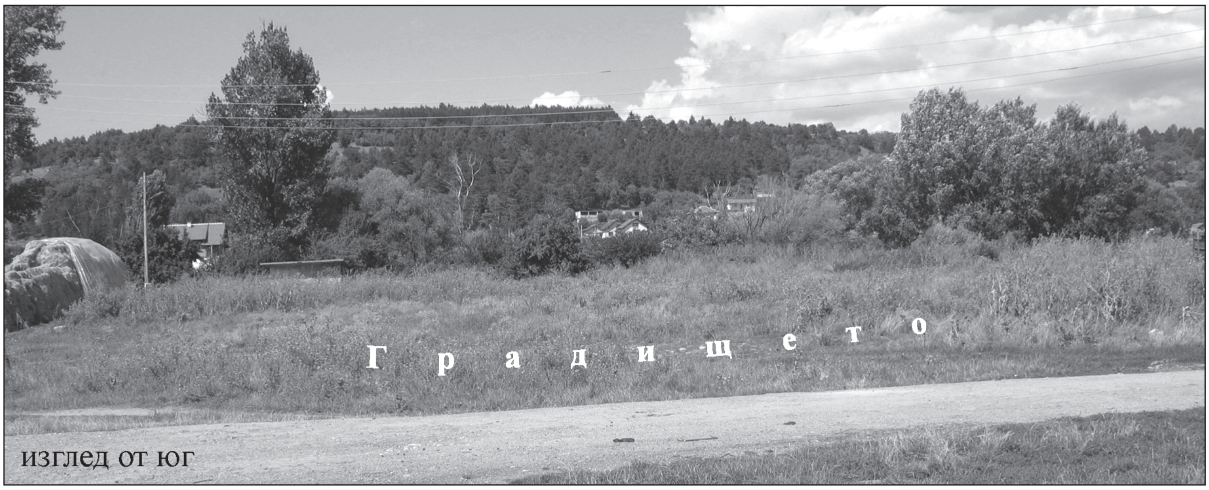

Обр. 3. Мястото на крепостта „Градището” от римската и/или късноантичната епоха при с. Драговищица

Надгробните могили не бяха сред приоритетите на обхожданията, но все пак са огледани някои, които са в близост до посетените селищни обекти – например тези от некропола между Костинброд и с. Житен (№ 1530063-8 в АКБ), които вероятно принадлежат на античното селище в м. Примичур (Обр. 1). Огледът на известната могила при помпената станция на с. Опицвет (№ 1530075 в АКБ) доведе до установяването на още две, неизвестни досега, т. е. тук има некропол с три могили (Обр. 1).

Досега в територията на община Костинброд не бе известен археологически обект, който със сигурност да се отнася към българското средновековие. Вече има такъв. Пак в района на помпената станция на с. Опицвет (на изворите на р. Блато), в терена около споменатия могилен некропол са намерени фрагменти от глинени съдове от времето на Втората българска държава, които индикират съответно селище (Обр. 1.8, Обр. 2).

Литература:

Гочева 1967: Зл. Гочева. Оброчен надпис на Асклепий от с. Градец, Софийско. – Археология, IX, № 1, 57 – 59.

Димитрова 1963: А. Димитрова. Мраморна глава на Полифем от Софийско. – Археология, V, 1963, № 2, 69 – 71.

Добруски 1894: В. Добруски. Материали по археологията на България. I. Тракийски коници. – Сборник за народни умотворения, наука и книжнина, XI, 1894, 68 – 102.

Иванов 1961: Т. Иванов. Към култа на Сабазий в Сердикийската област. – Археология, III, № 4, 40 – 43.

Петков 1939: Н. Петков. Материали за проучването на предисторическата епоха в България. – Известия на Българския археологически институт, XIII, 1939, 307 – 309.

Тодоров 1983: Б. Тодоров. Костинброд. София, 1983.

Шкорпил, Шкорпил 1892: Х. Шкорпил, К. Шкорпил. Надписи и изображения на коници из разни краища на България. – Сборник за народни умотворения, наука и книжнина, VIII, 1892, 59 – 81.

Mihailov 1966: G. Mihailov. Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae. IV. Inscriptiones in territorio Serdicensi et in vallibus Strymonis Nestique repertae. Sofia, 1966.

Ognenova 1964: L. Ognenova. Une pierre milliaere de Serdica de l’ epoque de Septime Sévère. – Eirene, II, 1964, 155 – 164.

№19. ТЕРЕННИ ОБХОЖДАНИЯ ПО ТРАСЕТО НА Ж.П. ЛИНИЯ ПЛОВДИВ – ПЪРВОМАЙ – ДИМИТРОВГРАД – СВИЛЕНГРАД ПРЕЗ 2008 Г.

Венцислав Динчев

Теренните обхождания са във връзка със заключителния етап от реализацията на договор № 1012/01.04.2004 г. между НК "Железопътна инфраструктура" и НАИМ – БАН. Те започнаха още през 2007 г. (Динчев 2008а). През 2008 г. са обходени всички участъци по трасето на реконструиращата се железопътна линия, в които е извършена някаква строителна дейност. В резултат археологическото наблюдение по трасето между гр. Пловдив (гара Крумово) и гр. Първомай приключи (Обр. 1). В сектора не са регистрирани нови археологически обекти. В землището на с. Виница, в участъка между изследвания могилен некропол в м. Keракова могила (обект №3) (Панайотов и др. 2006) и съседния на изток обект № 4 (Динчев 2008б) (Обр. 1) са намерени няколко фрагмента римска строителна керамика. Обяснението им е същото като на оскъдните материали от споменатия обект №4 – във връзка с насипването на или с поменално-култовите практики при двете могили на некропола (Динчев 2008б, 7). В землището на гр. Първомай, западно от гарата, при началните теренни обхождания през 2001 г. е установен обект, предполагащ временни стопански постройки от османската епоха (Динчев, Гатев 2002, 110-111) – обект №6; според по-късно възприетата номерация – обект №5; виж тук Обр. 1). При посещението на местността през 2008 г., в сервитута на новото трасе на железопътната линия не са регистрирани недвижими археологически структури, а откритите оскъдни материали (няколко фрагмента строителна и битова керамика) потвърждават по-ранното предположение.

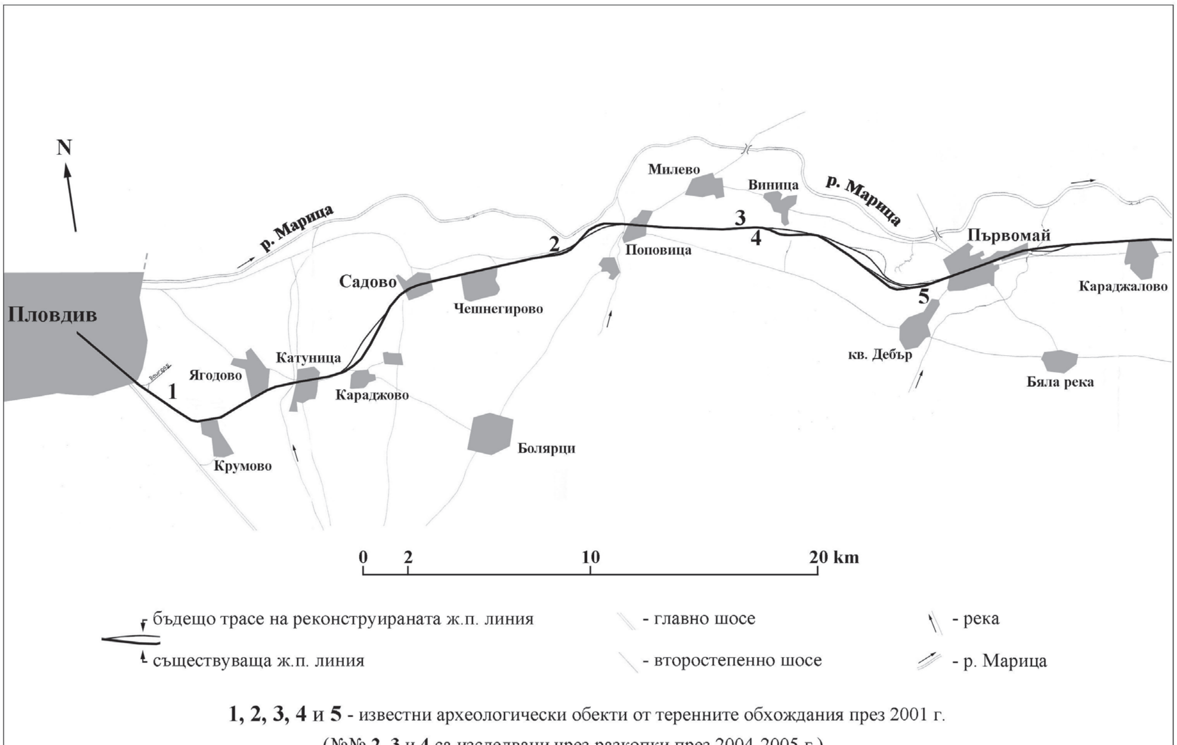
N
р. Марица
Пловдив
Ягодово
Крумово
Катуница
Караджово
Садово
Чешнегирово
Болярци
Поповица
Милево
Виница
р. Марица
Първомай
Караджалово
кв. Дебър
Бяла река
1
2
3
4
5
0
2
10
20 km
бъдещо трасе на реконструираната ж.п. линия
съществуваща ж.п. линия
- главно шосе
- второстепенно шосе
- река
- р. Марица

1, 2, 3, 4 и **5** - известни археологически обекти от теренните обхождания през 2001 г.
(№№ **2, 3** и **4** са изследвани чрез разкопки през 2004-2005 г.)

Обр.1. Карта на района на ж.п. линията Пловдив – Първомай

Литература:

Динчев 2008а: В. Динчев. Теренни обхождания по трасето на ж.п. линия гр. Пловдив (гара Крумово) – гр. Първомай. – В: Археологически открития и разкопки през 2007 г., София, 2008, 776.

Динчев 2008б: В. Динчев. Археологическо проучване в района на с. Виница, Първомайско – В: В. Николов и др. (ред.), Спасителни археологически разкопки по трасето на железопътната линия Пловдив – Свиленград през 2005 г. Велико Търново, 2008, 5 – 16.

Динчев, Гатев 2002: В. Динчев, Й. Гатев. Теренни обхождания по трасето на ж.п. линията Пловдив – с. Сталево, Хасковско (160и – 215и км). – В: Археологически открития и разкопки през 2001 г., София, 2002, 110 – 111.

Панайотов и др. 2006: И. Панайотов, Ст. Александров, Хр. Буюклиев, А. Георгиева. Могилен некропол от римската епоха „Керакова могила", с. Виница, община Първомай. – В: В. Николов и др. (ред.) Спасителни археологически разкопки по трасето на железопътната линия Пловдив – Свиленград през 2004 г. Велико Търново, 2006, 24 – 58, 71 – 95.

№20. ОБХОЖДАНИЯ НА МОГИЛИ В ОБЩИНА СЛИВЕН

Георги Китов, Диана Димитрова, Николай Сираков

Като продължение на миналогодишните обхожданията (Китов, Димитрова, Сираков 2008, 783) нови се проведоха за 2 дни в края на март 2008 г. Бяха описани 21 обекта в землищата на селата Старо село (4), Бозаджии (1), Чокоба (7), Крушаре (3), Гергевец (1), Жельо Войвода (4) и град Кермен (1). Всички могили са със стари и по-нови изкопи. Някои са риголвани дълги години. Три могили в землището на с. Чокоба нямат картони в АКБ.

През лятото на 2008 г. четири от обходените могилни насипи в Старо село и две – в Крушаре, бяха проучени от ТЕМП.

Литература:

Китов, Димитрова, Сираков 2008: Г. Китов, Д. Димитрова, Н. Сираков. Обхождания за регистриране на могили в община Сливен. – АОР през 2007 г. София, 2008, 783.

№21. ТЕРЕННО ОБХОЖДАНЕ В ЗЕМЛИЩЕТО НА С. ЛЮТИ БРОД, ОБЩИНА МЕЗДРА

Сергей Торбатов

Крепости

Според наличната информация, в землището на Люти брод има останки от 6 крепости. На местата, където се локализират три от тях (Баин град, Калето и Глоджа), не бяха открити никакви следи от градежи, нито подемен археологически материал.

Крепостта Кулин град (върху големия скалист полуостров север-североизточно от Черепишкия манастир) остана необследвана. Североизточно от Кулин град, на срещуположния бряг на реката, се намират останки от крепостта Шишманово кале. Регистрирани бяха неизвестни досега елементи на нейната укрепителна система и вътрешна инфраструктура. Потвърдена беше датировката ѝ в периода на Второто българско царство.

Крепостта Ритлите е изградена между вертикалните стени на едноименния природен феномен. Добре са запазени зидовете, затварящи крепостта в горния и долния край. В защитената територия личат части от множество постройки. Регистрирани са и два напречни преградни зида. Особено впечатляващ е този в горната половина на крепостта, отличаващ се с много солиден градеж и запазен на височина повече от 2 м. Много е възможно чрез него най-високата и добре защитена част от крепостта да е била обособена в цитадела. По-голямата част от събрания при извършения обход керамичен материал датира от късната античност, а другата – от средновековието, но не по-късно от XI в. Това подкрепя тезата за късноантичния произход на крепостта. Очевидно теренът е бил обитаван под някаква форма и към края на българското ранно средновековие, но засега няма никакви данни, че това е продължило и през периода на Второто българско царство.

Обр. 1. Крепостта Ритлите. Северозападен ограден зид

Селища

Върху споменатия вече полуостров север-североизточно от Черепишкия манастир, вдаден в меандрите на Искър от левия бряг на реката, югозападно от крепостта Кулин град, в литературата се локализира тракийско селище от предримския период. В обходената югозападна половина на полуострова не бяха регистрирани никакви археологически структури и артефакти.

В останалата част от землището на Люти брод селищни останки бяха регистрирани само в една зона – на левия бряг на Искър, непосредствено пред входа от север в речното дефиле. Тук, в разположените една до друга местности Райменица, Кòритен и Илинец, на площ от около 500 дка, се намират множество разнообразни археологически материали с датировка от I хил. пр. Хр. до първите векове на османското владичество. В южната покрайнина на Райменица, в най-горните части на стръмния склон и в непосредствена близост до Ритлите бяха събрани множество керамични фрагменти, датиращи от ранножелязната епоха до средновековието (X – XII в.). Намерена беше и една бронзова фибула с отчупена игла от финала на късножелязната епоха, както и тубула от стенно отопление от ранната римска епоха (II-III в.). На около 200 м северно от северозападния ъгъл на крепостта в м. Ритлите, върху малка равна тераса, личат останки от малка еднокорабна църква с датировка от късната античност. Край руините на църквата беше намерен и един рядко срещан вариант на кемпферов капител от това време. Останки от друга църква, вероятно със същата датировка, бяха регистрирани и в северната част на местността Илинец.

В м. Църквище (2,370 км юг-югоизточно от Люти брод), на площ от около 200 кв. м личат останки от зидове с различен градеж. Някои от тях са оградни или подпорни и принадлежат към инфраструктурата на съществувалото тук доскоро оброчище, посветено на Св. Илия. Зидовете от другия вид са отчасти застъпени от останките на оброчището и със сигурност датират от по-ранно време. Сред техните руини се среща голямо количество фрагментирана късноантична строителна керамика. Открит беше един фрагмент от профилирана каменна плоча, както и кемпферов капител, напълно идентичен по форма и пропорции на този, намерен край представената по-

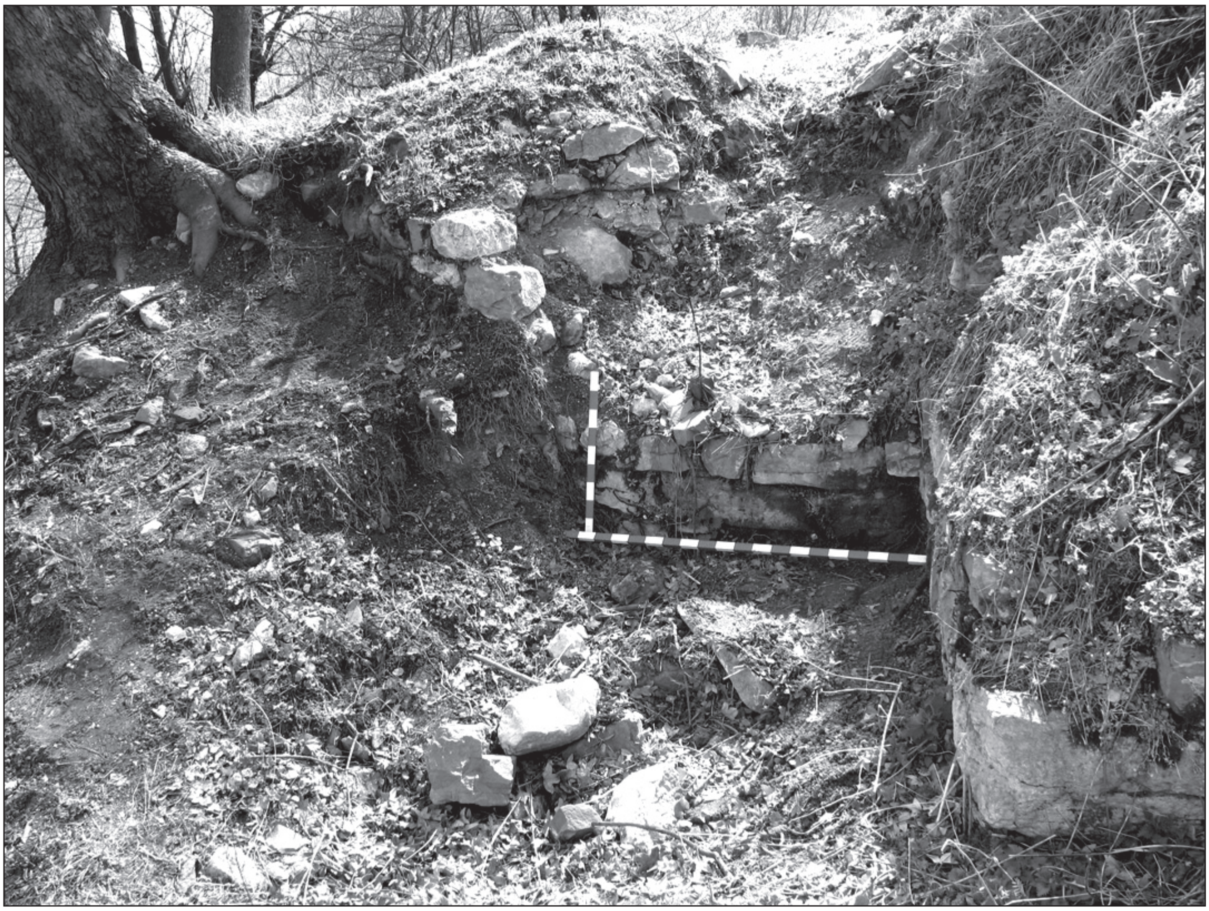

Обр. 2. Късноантична църква в м. Райменица

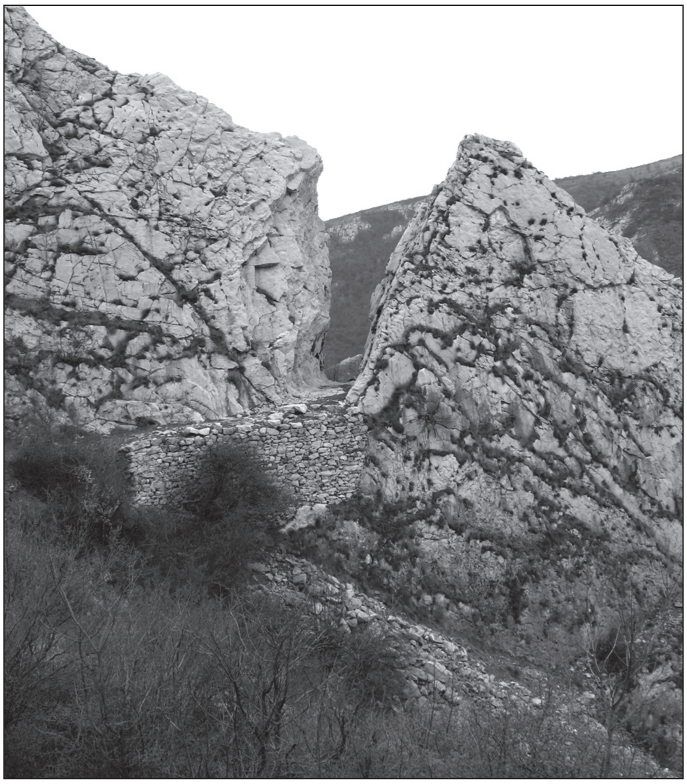

Обр. 3. „Черепишкия път"

горе църква в м. Райменица. Следва да се допусне, че ранната сграда в м. Илинец също е била църква, а изтъкнатото вече сходство в архитектурната декорация на двете постройки свидетелства за тяхната синхронност.

Стари пътища

В землището на Люти брод са запазени останки от два стари пътя. Единият от тях е известен сред местното население с топонима „Римския път" (но понякога и като „Турския път"), а другият път се нарича „Черепишки път" и свързва Люти брод с Черепишкия манастир.

Оброчища

По писмени сведения и устна информация, в миналото в землището на Люти брод е имало множество оброчища. Времето на тяхното възникване не може да се установи. Някои от тях са били унищожени от иманяри в по-ново време, като това в м. Дел, но други продължават да функционират и сега – в м. Полето, м. Дамянов кръст, м Чут петел. Една странна структура, вероятно оброк, беше регистрирана на територията на старото гробище на Люти брод, изоставено в началото на XX в. и намиращо се сега в южната част на селото. Изградена е от два преупотребени архитектурни детайла, поставени един върху друг и споени с хоросан: антична ара и ранновизантийски кемпферов капител, който със сигурност произхожда от руините на ранновизантийската базилика край Ритлите, проучена в периода 1967 – 1972 г.

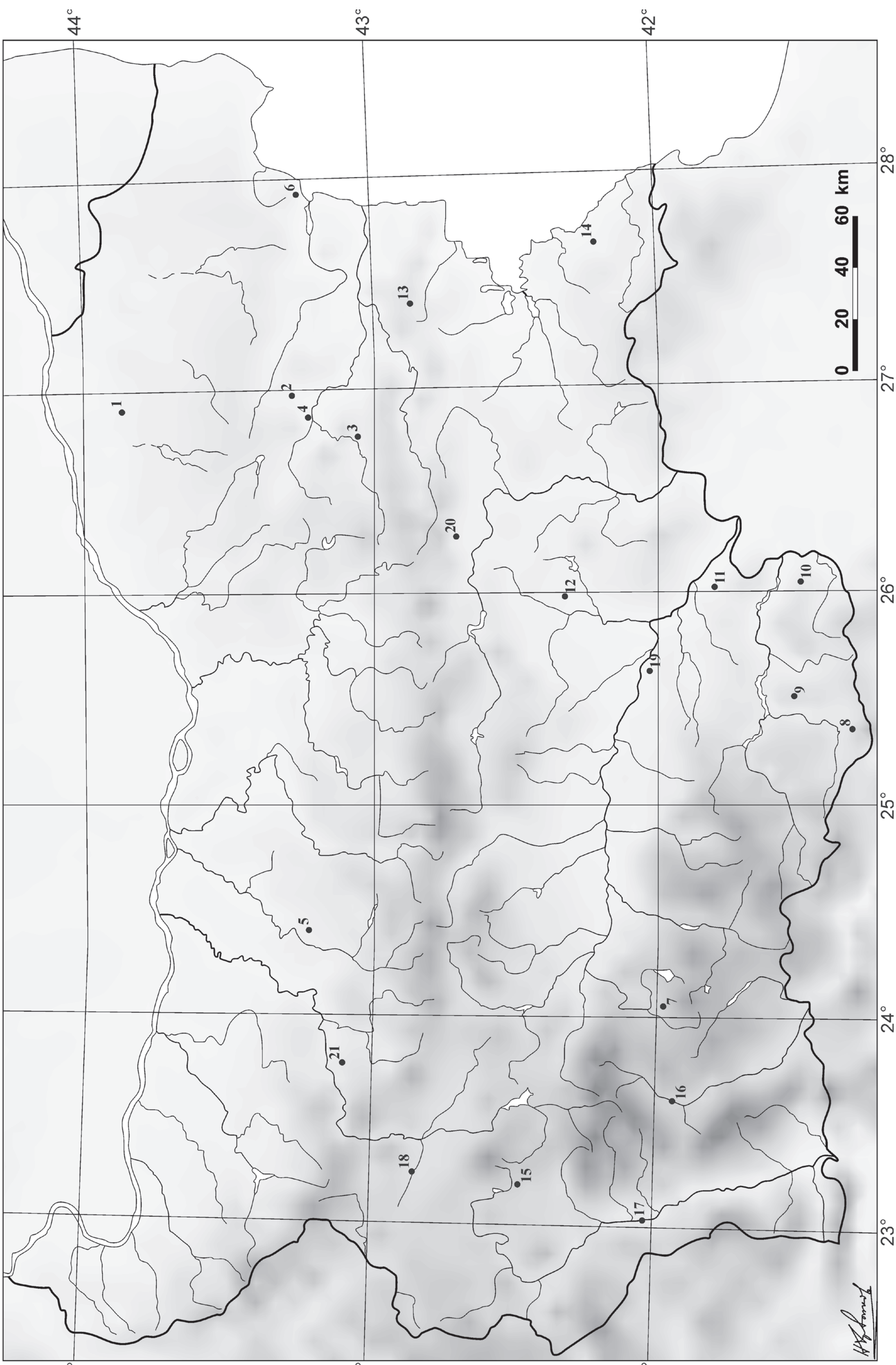
44°
43°
42°
28°
27°
26°
25°
24°
23°
0 20 40 60 km
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21

Карта 5. Раздел Теренни обхождания (номерацията на обектите на картата съответства на съдържанието на раздела)